

Arvid Järnefelt

Samuel Cröell

Näytelmä neljässä näytöksessä

Helsingissä
Kustannusosakeyhtiö Otava

SAMUEL CRÖELL

SAMUEL CRÖELL

NÄYTELMÄ NELJÄSSÄ NÄYTÖKSESSÄ

KIRJOITTANUT

ARVID JÄRNEFELT

HELSINGISSÄ
KUSTANNUSOSAKEYHTIÖ OTAVA

HELSINGISSÄ
PAIVÄLEHDEN KIRJAPAINOSSA
1899

HENKILÖT:

SAMUEL CRÖELL

SOFIA, hänen vaimonsa.

LISBETA, heidän tyttärensä.

TÖRNSKJÖLD.

MÖRNER, Käkisalmen ja Inkerin kenraalikuvernööri.

ROSENHANE, Viipurin maaherra.

JORDAN, Savonlinnan maaherra.

METSTAKE, Käkisalmen maaherra.

Aatelisherroja, vouteja, vallesmanneja.

Markkinamiehiä, talonpoikia, linnanvartioita.

PEKKA, Samuel Cröellin renki.

PALVELUSTYTTÖ.

PAAVOLA }
ROLLI } talonpoikia.

Tapaukset Viipurissa ja Käkisalmen läänissä
17:nen vuosisadan keskiaikoilla.

ENSIMÄINEN NÄYTÖS.

Samuel Cröellin vierashuone. Köyhä sisustus; kuitenkin siellä täällä kallisarvoisia huonekaluja. Peräseinällä hirvensarvia ja metsästysesineitä, joiden alla perheistuin. Ovia sivuilla ja molemmin puolin istuinta. Pöytä oikealla, ja kangastuoli.

ENSIMÄINEN KOHTAUS.

SOFIA, PALVELUSTYTTÖ, sitten TÖRNSKJÖLD.

SOFIA:

(Nousee kangastuolilta.)

Kuka kolkuttaa näin varhain porttia?

PALVELUSTYTTÖ:

(ikkunalta)

Herranen aika, se on pormestari. Mitäs nyt?

SOFIA:

Pormestari? Sinä näet väärin. (Menee ikkunalle).- On kuin onkin Törnskjöld!

PALVELUSTYTTÖ:

Armollinen rouva, päästänkö häntä sisälle? Sanotaan, että hän on meidän herramme pahin vihollinen.

SOFIA:

Ei hän ole vuosikausiin astunut meidän kynnyksemme yli.

PALVELUSTYTTÖ:

Sitäpä on ylpeätä! Kyllä pysyy portti auki-
sematta. Kolkuta, kolkuta paremmin!

SOFIA:

Aukase hänelle! (Palvelustyttö menee vas. perä-
ovesta). Tämä ei voi koskaan olla hyvä merkki!
(Pormestari TÖRNSKJÖLD tulee vas. peräovesta). No, kuin-
ka *tämä* on ymmärrettävä?

TÖRNSKJÖLD:

Virka-asiassa.

SOFIA:

Niin, Törnskjöld, kun vannoit, ettet meidän kynnyksemme yli astu, et silloin muistanut virkaasi.

TÖRNSKJÖLD:

Onko sihteeri Samuel Cröell kotona?

SOFIA:

Jos oikein arvaan, sinä tulet tänään, kun luulet tietäväsi, ettei hän ole kotona.

TÖRNSKJÖLD:

Pelkäisin häntä tavata? Ha-ha-ha!

SOFIA:

Mitä sinulla on asiaa?

TÖRNSKJÖLD:

Sano sinä ensin onko hän kotona.

SOFIA:

Matkoilla.

TÖRNSKJÖLD:

En halua täällä useammin käydä. Sentähden — tuoss' on kirjallinen haaste hänelle saapumaan hovioikeuden eteen —

SOFIA:

Mitä tämä on?

TÖRNSKJÖLD:

— syytettynä useammista virkarikoksista, omavaltaisuuksista ja kavalluksista kruunun asioissa.

SOFIA:

Mistä syytettynä?

TÖRNSKJÖLD:

Hän on pitänyt vääriä kirjoja kuninkaallisen majesteetin sotaväen otossa, vapauttanut suosikkejansa, siirrellyt jalkaväestä ratsuväkeen ja ratsuväestä jalkaväkeen kunkin toivon mukaan, siten hän on —

SOFIA:

Törnskjöld, miksi te kaikki vihaatte häntä?

TÖRNSKJÖLD:

Otatko tämän — tai tahdotko että naulaan sen oven päälle? (Sofia ottaa vastaan paperin, jonka panee pöydälle). Sinä toimitat tuon paperin minulle sittenkuin hän on kirjoittanut nimensä sen alle.

SOFIA:

Voitko sanoa minulle, Törnskjöld, miksi te vihaatte häntä noin sammamattomasti.

TÖRNSKJÖLD:

Kuten sanoin, minä teen ainoastaan mitä virkani käskee. Tietysti minun täytyy myöntää, ettei hän ole rakastettu meidän piireissämme, — ei todellakaan.

SOFIA:

Mutta syy!

TÖRNSKJÖLD:

Tjah —!

SOFIA:

Se on kovin inhoittavaa, kun tuo puolitalonpoika sinuttelee ja lyöpi olalle aivan kuin hyvä tuttu?

TÖRNSKJÖLD:

Ei ole todella miellyttävä tuo hänen röyhkeä, epähieno tapansa lyödä olalle: «no veliseni, kuta kuuluu?» — tuo täydellinen sokeus kaikille arvoerotuksille.

SOFIA:

Ja kuitenkin hän on ylennetty kaikkien teidän ohitsenne maaherran käsikirjuriksi. Hänellä

on terävä pää ja tarmokas mieli, eikö niin Törnsköld?

TÖRNSKÖLD:

Rosenhane suosii häntä, käsittämätöntä kyllä.

SOFIA:

Mutta sinä Törnskjöld, sinulla on erityinen syy vihata häntä kaiken tämän päälliseksi. Sinähän olit piireissäsi ajateltu Rosenhanen käsikirjuriksi.

TÖRNSKJÖLD:

Se ei kuulu sinuun.

SOFIA:

Tunnen sinut lapsuudesta. Aina tahdoit olla ensimmäisenä ja loistaa muiden yli. Armahda sitä, joka tiellesi sattui! Ja nyt sinä, aatelinen, istut pormestarina, kun ei ole muuta. Hyi, hyi, sopiiko se aateliselle. «Se kirottu Samuel Cröell,» niinkö?

TÖRNSKJÖLD:

Turhaan soitat suutasi. Mies on meille vastenmielinen, siinä kaikki. Hän on joutunut väärälle paikalle; talonpoika, joka tahtoo ritariksi pukeutua. Me emme kärsi häntä seuroissamme.

SOFIA:

Ja senvuoksi hän on tehnyt itsensä syy-pääksi «kavalluksiin kruunun asioissa»!

TÖRNSKJÖLD:

Juuri senvuoksi. Ja huomaa vielä, Sofia: hän *on* tehnyt ne rikokset, joista häntä syytetään; mutta jos hän vetäytyy täältä pois, paraiten jon-nekin maaseudulle, niin voi hänen asiansa päättyä vähäpätöisiin sakkoihin tai kokonaankin sammua.

SOFIA:

Minä ymmärsin teidät kohta! Ja jos hän siis *ei* vetäydy maaseudulle —?

TÖRNSKJÖLD:

Laissa on määrätty kuolemantuomio, — niin Sofia.

SOFIA:

Luuletteko nyt saaneenne toimeen kauan mietityn koston! Odota Törnskjöld! Samuel Cröell on niinkuin haukka, joka vielä istuu kannon nenässä, mutta kun se lentoon nousee, niin te

kaikki hiivitte maassa ja pelkäätte, ettei se vaan iskisi teihin.

TÖRNSKJÖLD:

No, no, myöhäistä on siivistä puhua, kun ne ovat leikatut. Kuinka sinä, vanhan aatelisuvun tytär, kärsit tuota talonpoikaa, on sinun asiasi. Syytä itseäsi. Kuitenkin, kuten sanoin, muuttakaa täältä, ja kaikki unohtuu.

SOFIA:

Tässä alkaa taistelu elämästä ja kuolemasta.

TÖRNSKJÖLD:

Tuon syytekirjan kanssa, joka on sinun pöydälläsi, on kaikki taistelu jo loppunut.

SOFIA:

Totisesti, Törnskjöld, tämän jälkeen et ole ainoatakaan ilon hetkeä maistava, ja naurusi on kuivuva sinun huulillesi. Varo itseäsi! Minä olen tehnyt valan, ja se on pysyvä!

(Törnskjöld menee vas. peäövestä.)

TOINEN KOHTAUS

SOFIA yksin.

(Aurinko nousee).

SOFIA :

(kauan mietittyänsä)

Kunhan ei teidän kuolemantuomionne juuri perustaisikin Samuel Cröellin elämän! (Oikealla sivuovella): Lisbeta, Lisbeta, nouse ylös lapsukaiseni, sydänkäpyseni. Tänäänhän on sinun päiväs, se odotettu. Tänään Jöran tulee, sulhosi uljas! Nouse, nouse, — aurinko on noussut. Nouse elämään, ole huoletta, sinun elämäsi minä valaisen ja sinun tulevaisuutesi minä laitan loistavaksi, — elä pelkää herätä, lapsukaiseni, sydänkäpyseni, nouse!

KOLMAS KOHTAUS.

SOFIA, LISBETA.

LISBETA :

(ulkopuolelta)

Mitä puhut, äiti? Minä jo pukeudun ja tulen tuossa tuokiossa: Mitä sinä laitat loistavaksi?

SOFIA:

(kangastuolilla)

Häähameesi laitan valkeaksi ja loistavaksi kudon morsiushuntusi.

LISBETA:

Päärlyillä ja helmillä koristat minun kaulani ja rannerenkailla minun käteni.

SOFIA:

Ja sidon kruunun sinun päähäsi.

LISBETA:

Kuinka kauan olen unissani jo kuullut sinun kutomisesi, ja se on tiedätkö minulle ihan kuin unijuomaa ollut, on niin turvallista ja nukuttaa niin hirveästi! (Tulee oikealta.) Tänään siis!

SOFIA:

Lisbeta, aamurukous?

LISBETA:

Ah, olin unohtaa.

SOFIA:

Mitä rukoilevat hyvät lapset aamusin?

LISBETA:

Isän edestä, äidin edestä ja Ruotsin valtakunnan edestä.

SOFIA:

Niin, että kaikkivaltias suojelisi Kustaa Aadolf vainajan sotajoukkoja, jotka kaukana vieralla maalla taistelevat meidän uskomme puolesta, — sitä rukoilevat joka aamu prinssit ja prinsessat ja kaikki valtakunnan ylimykset ja myöskin sinun Jöranisi.

LISBETA:

Niin, äiti. (Mence oikean peräoven kautta.)

SOFIA:

(Laittaa ruokaa pöydälle, sitten istuu jälleen kutomaan, hyräilee): Jumala ompe linnamme j. n. e.

LISBETA:

(Tulee Sofian luo, joka suutelee häntä otsalle;
istuu syömään.)

Äiti, ajattele, jo muutaman tunnin kuluttua voi Jöran olla täällä! Minun sydäntäni vihasee. Mitähän hän ajattelee tästä meidän yksinkertaisesta kodistamme, hän joka on niin lieno aatelismies ja aina elänyt Ruotsin pääkaupungissa! Eikö olisi paras siirtää nuo sarvet ja jouset ja isän matkakapineet pois; näkyy heti ettei meillä ole kyllin huoneita, kun on tällainen sekoitus.

SOFIA:

Täällä on paljon, mikä ei ole niinkuin ylimyksillä. Ainoastaan nuo muutamat esineet vanhempieni kodista ovat todellisesti hienoja. Kaikki muu muistuttaa enemmän Viron saksalaisia kuin vanhaa Ruotsia. Mutta se saa kaikki olla toistaiseksi näin. Me emme muutu aatelisiksi, jos muutamme huonekalut. Ei, Lisbeta. Sillaikaa kuin sinä vielä nukuit, tein minä päätökseni. Minä matkustan itse Tukholmaan puuhaamaan isän puolesta.

LISBETA:

(riemastuneena.)

Äiti, äiti, sinä tahdot todellakin sen tehdä!

SOFIA:

Vielä ei ole unohtunut vanhan perheemme mahti Tukholmassa ja minun vaikutukseni voi ulottua hyvin kauas.

LISBETA:

Niin, äiti, en epäile hetkeäkään, että kaikki käy toivomme mukaan, jos sinä vaan itse lähdet. Sitten unelmamme toteutuvat, minä kelpaan Jöranille ja hänen sukunsa suostuu. Eikö meidän nimemmekin tule muutettavaksi. Ei suinkaan meidän nimemme tule olemaan enää Cröell?

SOFIA:

Mitä sinä sanot nimestä Rosencröell?

LISBETA:

Rosencröell — Jöran Bjelke ja Lisbeta Rosencröell — minä luulen, että se on kaunis. Äiti, koska olet sen keksinyt?

SOFIA:

Kun olen unetonna valvonut ja ajatellut sinun tulevaisuuttasi, niin ovat pienimmätkin seikat olleet tuhansin kerroin mielessäni. Tämä nimi tuli itsestään ajatuksiini, niinkuin olisi sen joku sanonut.

LISBETA:

Ja kaikki on niin käyvä, kuin sinä olet ajatellut.

SOFIA:

Ihmisten kohtalot ovat, lapseni, kaikkivaltiaan kädessä.

LISBETA:

Äiti, minä tunnen, ettei *voi* käydä muuten kuin niin. Uskotko, se oli herran enkeli itse, joka kuiskasi sinulle tämän nimen. Se on minusta niinkuin jo kauan tapahtunutta ja vanha asia,

että nimemme on Rosencröell. Se on unta että olemme Cröellejä.

Mutta äiti, — monta kertaa olen ajatellut, — sano minulle, kuinka sinä, Gyllenstjernan tytär, tulit suostuneeksi aatelittomaan?

SOFIA:

Kysy pikemmin, kuinka minä en vieläkaan ketään muuta valitsisi kuin hänet. Naiset kadottavat oman aateliutensa, kun menevät naimisiin. Mutta heidän salainen tehtävänsä silloin on korottaa aateliseksi se mies, jonka kanssa he ovat vihityt. Kaikki aatelissuvut ovat täytyneet kerran syntyä. Se on vaimojen näkymätön työ. Ja sen työn minäkin aijon tehdä.

LISBETA:

Mutta eihän jokaisesta voi kuitenkaan tulla aatelismiestä.

SOFIA:

Niin näyttää ainoastaan ulkoapäin. Mutta minä sanon sinulle: melkein jokaisella on jotakin semmoista sydämmeen kätketty, josta voi synnyttää aateliuden. Ainakin Samuelissa on sitä. Se täytyy vaan oikein löytää. Ja minä olen

löytänyt. Hänen käytöksensä on tosin hiomaton. Isänsä kanssa alituisilla kauppamatkoilla on hän aina elänyt vaan talonpoikien seuroissa ja heidän kömpelöt tapansa ovat häneen tarttuneet. Mutta se ei merkitse mitään. Kun Samuel Cröell kerran kasvaa suureksi, niin hänen kömpelyytensä muuttuu muodiksi ja sanotaan hienoksi. Hänen sydämmessään on aateliuden lunnassana.

LISBETA:

En ymmärrä mistä se voisi näkyä.

SOFIA:

Siitä tavasta, jolla hän kohtelee vihollisiansa, siitä tavasta, jolla hän säälimättä musertaa heidän aikeensa ja samalla antaa heille anteeksi kaikki parjaukset häntä itseänsä vastaan, — siitä, että hän on rohkea, että hän on leijonan rohkea.

LISBETA:

Se on voinut näkyä vaan meidän pienissä oloissamme — raatihuoneen edessä ja pormestaria vastaan.

SOFIA :

Se kaikki on samaa siellä suuressa valtakunnassa. Kysymys on vaan siitä, kuinka siirtää hänet pienistä oloista suuriin. Ja sinä näet, että hän nousee niinkuin kotka pilvien tasalle.

LISBETA :

Isä ?!

SOFIA :

Yksi häneltä puuttuu. Hän ei tahdo tietää Luteruksesta eikä Kustaa Aadolfin sankaritöistä Saksanmaalla, — juuri siitä, joka täyttää kaikkien tosiylimyksien mielen.

LISBETA :

Niin, ei Jörankaan puhu muusta. Aina hän kertoo minulle niistä heidän retkistään ja tappeluistaan. Vrangel on hänen ihanteensa.

SOFIA :

Samuelin ihanteet eivät ole sielläpäin. Mutta olkoon, että hän osaa käyttää rohkeuttansa vielä vasta karhunpyynnissä. Ajattele, että sama

rohkeus kerran palvelisi valtakunnan asioita! Se sytyke vaan on löydettävä, joka hänet sytyttää. Ja minä luulen, että kohta sen löydän. Ehkä olen jo löytänytkin.

LISBETA:

Oi, äiti, kuinka paljon sinä olet ajatellut! Minua oikein pelottaa.

SOFIA:

Sinun tähtesi päivin, sinun tähtesi öin, oma lapsukaiseni. Malttia vaadin vaan sinulta ja Jöraniltasi. Tässä tulee tapahtumaan suuria asioita tai ei mitään, ja silloin kaikki jää entiselleen.

LISBETA:

Kaikki jätän sinun haltuusi. (Kuuluu portinkolkutus). Ah, se on Jöran! (Ikkunalla): Se olikin vaan isä!

SOFIA:

(Ikkunalla.)

Millä melulla he tulevat! Mikä ihme heillä on reessä?

LISBETA:

Etkö näe, se on karhun nahka.

SOFIA:

Mutta ei heidän pitänyt olla pyynnillä tällä kertaa.

LISBETA:

Etkö näe, se on valmis talja, vuorilla peitetty.

SOFIA:

Luulisi talon kaatuvan perusteiltaan, niin he meluavat!

NELJÄS KOHTAUS.

Entiset, SAMUEL CRÖELL, PEKKA.

SAMUEL CRÖELL:

(tulee vasemmalta peräovelta, laahaten Pekan kanssa perässään suurta, lumista karhuntaljaa.)

Hii, hoo! Sisälle vaan! Katsokaa, katsokaa, mitä minä tuon! He-heei! Näin suurta taljaa ei ole kellään koko kaupungissa.

LISBETA:

Huu, kuinka luminen se on!

SOFIA:

Viekää herrantähden pois. Katsokaa kuinka paljon lunta te tuotte mukanne!

SAMUEL CRÖELL:

Mutta katsohan ensin! Oletko moista ennen nähnyt!

SOFIA:

Viekää, viekää!

SAMUEL CRÖELL:

(Pekalle, joka on pudistanut lumen hänen hartioiltaan).

Vie se ja lämmitä ja tuo sitten tänne takasin. (Pekka vie taljan pois). Sofia, minne me ripustamme sen?

SOFIA:

Samuel, ensin tervehditään, ensin kysytään, kuinka sinä olet voinut, ensin suudellaan kädelle!

SAMUEL CRÖELL:

Ha-ha-ha. No terve sitten ja kuinka sinä olet voinut? Hyvin, näen minä! — Ja sinä, Lisbeta, tule tänne syliin, tule-tule! (avaa sylinsä.)

LISBETA:

Mutta muista, isä, minulla on uusi kaulus — se rutistuu niin helposti.

SAMUEL CRÖELL:

Tule, tule! (Ottaa Lisbetan syliin). Voi sinä minun Liisukkani.

LISBETA:

Oi isä, päästä, näetkös nyt, arvasinhan minä, voi-voi!

SAMUEL CRÖELL:

Laitetaan uusi huomenna.

SOFIA:

Se oli Jöranin tulon johdosta —

SAMUEL CRÖELL:

Ahaa, se on totta, tänään tulee Jöran — suo anteeksi Lisbeta, minä en muistanut, älä viitsi nyyhkytellä.

SOFIA:

Lapseni, isä on varmaan tuonut sinulle tuliais-
sia, — jotakin muuta kaunista.

SAMUEL CRÖELL:

En ole mitään tuonut, ei ole päähäni päl-
kähtänyt. (Itsekseen): Kuinka minä todellakin —!
Enkö minä rakasta lastani? — (Lisbetalle): Lisbeta,
Lisbeta, anna anteeksi, kuuletko! (Jonkun ajan ku-
luttua): Hahaha, mitä joutavata! No nyt tulkaa
kuuntelemaan mitä minulla on kertomista mat-
koiltani! (Lisbeta poistuu vasemman peräoven kautta).
Olimme karhun pyynnillä, vaan emme mitään saa-
neet. Korvessa nousi pyry, niin kauhea, niin
armoton, etten semmoisessa ole ikinäni ollut. Kohta
ensimmäisenä päivänä me jouduimme siihen myl-
läkkään. Ja tiedäppäs, se saavutti meidät suu-
rella aukeamalla, me eksyimme, emme nähneet
eteemme mitään, — kun pääsimme metsän rin-
taan, oli pimeä yö — ja siinä sitä oltiin.

SOFIA:

No oletpa nyt tässä kuitenkin.

SAMUEL CRÖELL:

Ehk'en olisi ellei olisi ollut Pekka mukanani — se mainio Pekkani — voi kuinka minä rakastan häntä — me tulimme kuin veljiksi tällä matkalla.

SOFIA:

Oho! Renkisi kanssa, Samuel!

SAMUEL CRÖELL:

Minä jo luulin, että palellumme. Mutta Pekka kaivoi suojaiseen paikkaan kuopan lumeen, hakasi havuja, peitti pohjan niillä, pani niitä kuopan yläpuolellekin ja ajoi lunta päälle. Sinne me kömmimme kuin kaksi karhunpentua. «Tulehan tänne syliini,» sanoi hän. Ja niin me makasimme koko yön sylikkään Pekan kanssa, eikä kylmä päässyt kouristamaan.

SOFIA:

Tätä juttua älä kerro kansliassa.

SAMUEL CRÖELL:

Ja kun minä makasin siinä ja pitelin käsilläni Pekan kaulasta, niin en minä ajatellut teitä eikä kotia, vaan minä olin niinkuin hänen poikansa, joka oli turvautunut häneen. Muistelin niitä menneitä aikoja, jolloin minä seurasin isääni pitkillä matkoilla salomaiden ja korpien halki -- ja rakastin vastuksia ja vaaroja ja kärsimyksiäkin, niin, ja sitten kaikkia semmoisia kuin Pekkakin, sydänmaan lapsia. Kuinka paljon minua viisaampi, voimakkaampi, uskaliaampi, neuvokkaampi oli Pekka, jonka rinta rauhallisesti nousi ja laski minua vastaan; minä makasin hänen vieressään niinkuin lapsi, joka vielä tarvitsee suojelijaa. Tunsin itseni onnelliseksi ja iloiseksi, ja kun vihdoin nukuin, näin unta että kaikki minun elämässäni oli muuttunut, että minä asuin maalla laajassa savupirtissä rohkeiden ja suurien talonpoikien kanssa, ja me valmistuimme hiihtomatkalle karhua kiertämään ja he hymyilivät minulle ystävällisesti ja tutkivat silmistäni pelkäsinkö minä. Voi niitä metsiä ja huurteisia honkia, joihin me olisimme kohta uponneet --! Siellä hän jo hilaa taljaa.

PEKKA:

(vetää taljan sisälle, taputtaa Samuel Cröellia olalle)

No lämmin se on nyt — onneksi olkoon, hyvän sait taljan Paavolan äijältä, oikeen hyvän. (Menee.)

VIIDES KOHTAUS.

SAMUEL CRÖELL, SOFIA.

SOFIA:

Hän pani kätensä sinun olallesi Samuel, se nyt meidän täytyy lopettaa. Kun kerran olet siinä asemassa, missä olet, älä unohda, että heitä täytyy aina pitää jonkun välimatkan päässä.

SAMUEL CRÖELL:

Ei kuitenkaan pyryssä lumien alla —.

SOFIA:

Ah, Samuel, jätä nyt jo tuo! Kas onpa talja todellakin kaunis!

SAMUEL CRÖELL:

Niin eikö olekin! Katso kuinka tuuhea ja pitkä karva, — uh! Sanoppas, sanoppas minne

me ripustamme sen. Missä ovat minun vasarani ja naulani.

SOFIA:

Samuel, emmekö jätä sitä mieluummin alas jalkoja lämmittämään?

SAMUEL CRÖELL:

Ei, minä tahdon sen ylös, kypälät hajalleen joka suunnalle, noin: hää! Niin se oli hänelläkin, Paavolan äijällä. Pois nuo rimssut ja ramssut, ne ovat minua jo kauan harmittaneet. Minä tahdon nähdä jotakin yhtä, suurta, voimakasta, enkä välitä pikkukoristuksista, ei mitään nauhasia!

SOFIA:

Paavolan äijällä? Sieltäkö tämä talja on?

SAMUEL CRÖELL:

(puuhuu seuraavat sanottavat lyödessään taljaa kiinni seinään.)

Sieltä.

SOFIA:

Sinä sait sen häneltä?

SAMUEL CRÖELL:

Niin, niin, hän lahjoitti sen minulle.

SOFIA:

No mistä se semmoinen ystävyys?

SAMUEL CRÖELL:

Minä vapautin hänen poikansa sotapalveluksesta.

SOFIA:

Sinä vapautit?

SAMUEL CRÖELL:

Niin, viimeisestä sotaväen otosta jätin hänet pois.

SOFIA:

Mutta, Samuel, onko se luvallista?

SAMUEL CRÖELL:

Ei tämä talja ole mikään palkinto minulle. Minä en voinut olla sitä vastaanottamatta, kun

Paavolan äijä vesissä silmin sen minulle antoi.
Kuvaile, erota lapsestaan ikiajaksi!

SOFIA:

Mutta *kaikkienhan* täytyy —!

SAMUEL CRÖELL:

Niin se on, niin se on, mutta joskus tulee
niin repivä sääli, niin armoton surku, ettei voi
muuten menetellä, ei aina, mutta joskus, kun
oikein sattuu.

SOFIA:

Oletko vapauttanut muulloinkin?

SAMUEL CRÖELL:

Olen kyllä. Edellisessä otossa viisi poikaa
päästin — lyhyellä kynänvedolla.

SOFIA:

Mutta ajattele, että se olisi tullut ilmi.

SAMUEL CRÖELL:

Oh, minä tiedän monta pappiakin, jotka ovat merkinneet kirjoihin kuolleeksi ja siten vapauttaneet. Sofia, ajattele, oma lapsi, juuri parhaasen ikään tullut, joka juuri on alkanut miettiä ja elää, jossa on talon koko toivo -- semmoinen lähetetään vieraille maille, ajetaan surman suuhun, laumassa niinkuin karja. Tiedätkö, Sofia, mitä se on heille, noille yksinäisille ujoille salomaan asukkaille! Epätoivoissaan he jättävät talonsa. Kokonaiset kyläkunnat pakenevat sotaväen kirjoittajan tieltä.

SOFIA:

Samuel, sinä sanot meidän miehet pelkureiksi, — mutta Kustaa Aadolfin kenraalit ylistävät heidän rohkeuttansa. Sinä unohdat, että he taistelevat Saksassa pyhän asian edestä, protestanttisen uskon puolesta.

SAMUEL CRÖELL:

Minä nyt niistä pyhistä uskoista viis! Ryöstöretkiä ne ovat kaikki. Ja heitä ylistetään vaan pahan omantunnon vuoksi. Kas niin, Sofia, nyt se on valmis, eikö ole mainio! Tule nyt istumaan

tänne sen alle. Nyt se on aivan kuin Paavolassa, — kunpa meillä vaan olisi oikein iso pirtti. Istu tähän.

SOFIA:

Minä tahtoisin puhua vielä äskeisestä. Sinä rakastat noita Pekkojasi ja pirttejä ja hiihtoretkiä, ja pilkkaat uskon pyhää taistelua. Sinun pitäisi elää enemmän valtakunnan suurissa asioissa, Samuel. Etkö näe, että kaikki, jotka ovat korkealla, myöskin korkeita asioita ajattelevat, — ja kaikilla on uskontuli.

SAMUEL CRÖELL:

Minä en ole koskaan pyrkinyt korkealle.

SOFIA:

Samuel, mitä on mies, joka ei pyri korkealle!

SAMUEL CRÖELL:

Minä tunnen monta miestä, jotka eivät pyri korkealle.

SOFIA:

Sinulla ei ole mitään makua sinnepäin. Samuel, sinä olet ja tahdot olla jokapäiväinen. Sinulla ei ole koskaan ollut semmoista uskoa eikä semmoisia ajatuksia, — (hillittömästi:) jotka voisivat hankkia sinulle aateluuden!

SAMUEL CRÖELL:

Ei ole. Voitko sinä antaa minulle semmoisia ajatuksia?

SOFIA:

(pöydän luona)

Kuka ties!

SAMUEL CRÖELL:

Minä aateliseksi! Ha-ha-ha! He söisivät minut elävältä. Ei, Sofia; kyllä he ovat vihoissaan minulle muutenkin. Kun oikein tuumitaan, niin se taitaa olla meidän kaikkien onneksi, ettei minulla ole uskoa eikä ajatuksia.

SOFIA:

Täällä kävi tänään pormestari.

SAMUEL CRÖELL:

Oo! Sepä harvinainen vieras.

SOFIA:

Hän tahtoi sinua tavata virka-asiassa, mutta kun sanoin, etten tiennyt milloin sinä palaat matkoiltasi, jätti hän tänne paperin, joka on hänelle takasin lähetettävä sittenkuin sinä olet kirjoittanut sen alle.

SAMUEL CRÖELL:

Missä on paperi?

SOFIA:

Tässä.

SAMUEL CRÖELL:

(avaa paperin)

Oh! Mitä tämä on!

SOEIA:

Niin, mitä se on?

SAMUEL CRÖELL:

Minä haastetaan hovioikeuteen siitä, että olen ottanut vastaan lahjoja ja kavaltanut kruunulta sille kuuluvia sotilaita. Syyttäjänä on Törnskjöld, — Jaakko ystäväni — ja ilmiantajina: kuule Sofia, kaikki ystäväni: Plantin, Menscheffer ja pikku Hinriksson. Mutta eivätkö he pöllöpäät ymmärrä, että semmoisesta seuraa minulle kuolemantuomio!

SOFIA:

Eivätköhän ne juuri sitä ymmärräkin!

SAMUEL CRÖELL:

Tämä on jo liian vaarallista leikkiä!

SOFIA:

Minä en luule, että se ollenkaan on leikkiä.

SAMUEL CRÖELL:

Mitä sanot, Sofia? Ei suinkaan Menscheffer, Törnskjöld tahdo, että minä menettäisin henkeni?

SOFIA:

Eivät he sitä tahdo.

SAMUEL CRÖELL:

Mutta, kuinka sitten –? He tietävät varmaan, että heidän syytöksensä tuopi minulle kuolemantuomion?

SOFIA:

He tahtovat vaan, että sinä poistuisit ja jättäisit heille sijaa. *Kuinka* sinä poistut, on heille yhdentekevä.

SAMUEL CRÖELL:

Tietysti, tietysti he tahtovat vaan sitä. Oh, kuinka jo ehti sydäntäni kouristaa.

SOFIA:

Miksi olet iloinen?

SAMUEL CRÖELL:

Siksi, ettei kukaan tahdo minua hengiltä.

SOFIA:

Mutta mitä sinä aijot nyt tehdä?

SAMUEL CRÖELL:

Tiesinhän minä, että he olivat napisseet minun ylennystäni vastaan, mutta että asia olisi ollut näin totinen, en voinut aavistaa. Ettei tulla ensin puhumaan! — Mitäkö aijon tehdä? Sofia, minä jätän kaikki vapaaehtoisesti. Minä palajan takasin metsiini; minä en kuulu tähän maailmaan.

SOFIA:

Älä ole akka. Mies *ottaa* oikeutensa.

SAMUEL CRÖELL:

Ei. Tässä ei ole kysymys mistään oikeudesta. Jos he luulevat toimittavansa sotaväen kirjoituksia paremmin, niin ottakoot minun virkani. Minä en väitä, että olisin siihen kaikista sopivin. Päinvastoin minä vihaan koko virkaa.

SOFIA:

Sinä peräännyt ilman taistelua. Peljästyit.

SAMUEL CRÖELL:

(huutaa)

Se *on* niinkuin sanoin.

SOFIA:

(hätääntyneenä)

Ei-ei, se on mahdotonta, että niin olisi, — jotakin tässä täytyy olla väärin ajateltu. Sinä et saa heittää suurta tulevaisuuttasi. Sinä pyrit korkealle ja sinä tulet korkealle, Samuel, Samuel.

SAMUEL CRÖELL:

Kun ummistan silmäni, kulkee minun ohitseni synkät kuvat. Siellä maan sydämissä, Sofia, jospa sinä tietäisit mitä siellä tapahtuu. Koko lääni on kuin tyhjäksi ryöstetty. Ryöväritkö, luulet. Ei, vaan me virkamiehet. Erittäinkin minä, sotaväen ottaja. Mutta myöskin kaikki muut, voudit, papit, piispat, maaherrat ja itse kenraalikuvernöörikin. Ajattele tuota loppumattomaa sotaa vieraalla maalla — asettaa joka vuosi tuhansia miehiä kaatuneiden sijaan, maksaa mahdottomia sotaveroja. Ja kaikki, jotka herran ja virkamiehen nimeä kantavat, ne kiskovat, ettei

vaan viimeinen mehu ennättäisi muiden käsiin. Vääryyksillä ei ole mitään rajoja. Ja minä näen edessäni silmiä, ne ovat niinkuin sammuva hiillos, joka ei enää voi liekehtiä. — Herrat tahtovat tuomita minua: Se on niinkuin tuomio minulle, etten ole ennen paennut heitä. Ja minä otan vastaan sen tuomion ja pakenen, ja pesen käteni.

SOFIA:

Samuel, minä tunnen sinut, sinä teet sen, minkä kerran sanot. Mutta nyt sinä et saa. Sinä et ajattele minua etkä Lisbetaa. Sinulle voi olla mahdollista elämä savupirtissä, meille ei. — Ajattele, ajattele Lisbetaa!

SAMUEL CRÖELL:

- Mikä hänen on?

SOFIA:

Tänäpäivänä hän odottaa sulhastansa. Elämä aukenee hänelle. Hän ei mitään aavista. Toivoo vaan, että Jöran saisi kerran vanhempainsa siunauksen. He tahtoisivat pojallensa aatelinneidin.

SAMUEL CRÖELL:

Tyttö on vielä alaikäinen. — Taitaa olla todellakin rakastunut.

SOFIA:

Se sama Liisukkasi, jota sinä olet polvellasi hypittänyt ja joka repi kätösillään sinun partaasi!

SAMUEL CRÖELL:

Jos vaikka tahtoisinkin, en voi: sinä tiedät, että minua uhkaa kuolemantuomio.

SOFIA:

Sinä et tahdo. Samuel Cröell ei säikähtäisi kaikkien nurkkakirjurien salavehkeitä.

SAMUEL CRÖELL:

Asiani on ilmiannettu. Minä olen tehnyt sen, mistä olen syytetty, ehkä enemmänkin. Todistuksia ei puutu.

SOFIA:

Samuel, onhan Ruotsissa hallitus, mahtavampi kuin kukaan täällä!

SAMUEL CRÖELL:

Mitä tarkoitat?

SOFIA:

Niin, Samuel, onhan Ruotsissa mahtava hallitus. Katso ylös, Samuel, ja katso sitten ylhäältä alas. Täällä on vaan joukko paikallisia pikku mahteja, merkityksettömiä ja äänettämiä, tuolla on kaikki mahti ja voima.

SAMUEL CRÖELL:

Kuinka sinä osaat ottaa kaikki yhteen kouraan. «Paikallisia mahteja!» Mutta mitä sinä tarkoitat?

SOFIA:

Kukista maan tasalle koko tämä joukko vallattomia nylkyreitä!

SAMUEL CRÖELL:

Minä? Mitä, minä?

SOFIA:

Niin, sinä! Eihän sinultakaan puuttune todistuksia heitä vastaan. Näytä Ruotsin halli-

tukselle, mitä täällä tapahtuu. Ja he saavat palkkansa.

SAMUEL CRÖELL:

Sinä tarkoitat, että kantelisin Ruotsiin heidän vääristä ylöskannoistansa ja nylkemisestänsä. Kaunis soppa siitä syntyisi: Jordan, Savonlinnan maaherra, ensimmäisenä hirsipuuhun, sillä hän on kruunun suurin varas, Metstake kädettömäksi, Rosenhane viralta, Törnshjöld kunniattomaksi, ja itse Mörner, kenraalikuvernööri, pahasti kiinni ja suuri tahra maineelle ja hänkin viralta. Samaa tietä menisi piispa ja hänen koko häntänsä. — Ei, Sofia, minun tulisi heitä sääli, se tehtävä sopisi itse paholaiselle.

SOFIA:

Mutta sinä hankkisit oikeutta kansalle, niille, joiden «silmät ovat kuin sammuva hiillos».

SAMUEL CRÖELL:

Mitä sanoit? — Sanoitko: *oikeutta*? Onko sinun tarkoituksesi, että minä nousisin kansan puolesta? Sinä tarkoitat: ei mitään kostoja, ei mitään hengen asiaa kellekään, vaan ainoastaan

oikeutta sorretuille. Että Ruotsin hallitus tuomitkoon ja auttakoon?

SOFIA:

Niin, nyt sinä tiedät itse paremmin kuin minä.

SAMUEL CRÖELL:

Sofia, mistä sinulla on tämä?

SOFIA:

Minun vaikutukseni Tukholmassa ei ole vielä loppunut. Koska hyvänsä pääset vaikkapa itse Oxenstjernan puheille. Hän on nyt Ruotsin mahdollisin mies.

SAMUEL CRÖELL:

Ja minä esittäisin asiat niinkuin ne ovat, liioittelematta, rauhallisesti, — juuri niinkuin ne ovat.

SOFIA:

Ja Oxenstjerna on antava sinulle valtakirjan. Eikä kukaan koske sinuun.

SAMUEL CRÖELL:

Sinä annat minulle ajatuksen, joka sykäyttää kaikki veret minussa. Sinä annat minulle elämäni. Yhdellä sanalla toit minut siihen, mitä olen hamunnut aina enkä löytänyt. Sofia, jos uskallat vaan sinä!

SOFIA:

Sinun kanssasi, Samuel, uskallan vaikka mitä! Tuomitkoot he vaan sinut kuolemaan. Ennenkuin tuomio täytetään, sinä kutsutaan Ruotsiin.

SAMUEL CRÖELL:

No aateloitse minut sitten! Eteenpäin tuntematonta tulevaisuutta kohden! Kaikki mitä olemme nähneet edessämme soluu nyt pois, ja me emme tiedä mitä meitä odottaa huomenna, mitä tunnin kuluttua. Ah, Sofia, tämä on niinkuin aurinko nousisi ja minä lähtisin hiihtämään tuntemattomalta vaaralta. Minä en näe mitään, en mitään! Tässä (näyttää rintaansa) vaan on matkan mitta ja ainoa tieto!

SOFIA:

(itseksensä)

Nyt hän on lentoon lähtenyt. (Ääneen): Samuel, viisaasti ja varovasti on alku tehtävä.

SAMUEL CRÖELL:

En tiedä, en tiedä mitään, enkä näe eteeni. Tiedän ja näen vaan yhden: oikeus! Siinä on minun viisauteni ja varovaisuuteni.

SOFIA:

(itseksensä)

Minä luulen, että pelkään yhtä paljon kuin iloitsen.

KUODES KOHTAUS.

Entiset, LISBETA, sitten RITARI.

LISBETA:

(juoksee sisään)

Äiti, äiti, Jöran on portailla — ratsun selässä.

SAMUEL CRÖELL:

Tällä hetkellä en voi häntä tavata. (Mence.)

LISBETA:

Äiti, mitä on isä puhunut?

SOFIA:

Lapseni, yksi asia lupaa minulle. Paljon voi kohta tapahtua, paljon odottamatonta, paljon semmoista, mikä uhkasi pettää kaikki toiveemme. Mutta kuinka näyttäisikin synkältä, älkää kadotako malttianne, sinä ja Jöran.

LISBETA:

Sinuun panen kaiken toivoni, sinä tee kaikki, me emme voi mitään ilman sinua.

SOFIA:

Kohta voi näyttää, niinkuin me olisimme häviön partaalla ja ihmiset tulevat laulamaan meille hautausvirsiä; —

LISBETA:

Äiti, mitä sinä sanot!

SOFIA:

— mutta älkää hätääntykö. Minä luulen, että asiamme on nyt varmempi kuin koskaan.

LISBETA:

Niinkö?!

SOFIA:

Minä olen herättänyt hänessä sen suuren, joka on hänet aateloitseva. Hetki vielä ja tuli on leimahtanut, eikä Suomessa kohta kerrota muusta kuin hänestä, Samuel Cröellistä.

LISBETA:

Kuule! Siinä on Jöran!

SOFIA:

Oletko valaissut etehisen?

LISBETA:

Olen, olen. (Aukasee etehisen oven, jonka kautta näkyy näyttämölle nuori ritari. Riisuttuaan miekkansa ja päähineensä tämä pysähtyy kuuntelemaan Sofian tervehdystä.)

SOFIA:

(kynnyksellä)

Terve tuloa, nuori herra, matalaan majaanme. Sinun kirjeesi olemme saaneet ja tiedämme vanhempiesi vaatimuksen. Kun tulet jälleen Tukholmaan ja tervehdit vanhempiasi, sano heille: Sofia Cröell ei itse suostu meidän avioliittoomme, ennenkuin aateliskruunu kaunistaa hänen tyttärensä nimeä!

(Ritari suutelee Sofian kättä.)

Esirippu.

TOINEN NÄYTÖS.

Aatelisten kokoussali Viipurissa.

ENSIMÄINEN KOHTAUS.

ROSENHANE, METSTAKE, JORDAN, TÖRNSKJÖLD
ja muita aatelisherroja; vouteja, valles-
manneja ja palvelijoita.

ROSENHANE:

Terve tuloa, korkea-arvoiset herrat. Terve tuloa, Jordan, pitkältä matkaltasi.

JORDAN:

Neljä hevosta olen ajanut näännnyksiin. Tässä nyt olen pitojen koristuksena, ha-ha-ha!

ROSENHANE:

Terve tuloa Metstake, vanha sotaveikko. Paisut, paisut vaan yhä. — Terve tuloa kaikki yhteisesti ja jokainen erikseen!

Olen pyytänyt teidät kokoon erihaaroilta tänne Viipuriin. Se on kenraalikuvernööri Mörnerin tahto. Hän on matkoilla ympäri läänejänsä ja halusi poiketa tänne meille viettääksensä jonkun hetken vanhojen sotatoverien seurassa.

JORDAN:

Hurraa Mörnerille!

MUUT:

Hurraa kenraalikuvernöörille:

ROSENHANE:

Panen toimeen sotaväenkatselmuksen hänen kunniakseen, ja sitten pidot. Katsokaa että otatte vastaan iloisesti; ettei näkyisi ainoatakaan hapanta naamaa! Ei juhlallisesti, ei aristellen, ei äänettöminä. Hän on niitä Saksan sotakarhuja, on tottunut meluun ja rakastaa pitoja.

JORDAN:

Sanalla sanoen, hän on meidän miehiä.

METSTAKE:

Joskus, muistan, taistelun kuumimmassa tuoksinassa, hän saattoi sanoa toisen korvaan: entäs se Weimarin olut, veikkonen! Ja kannusti hevosensa eteenpäin.

ROSENHANE:

Ja nyt kun hän on meidän erämaihimme joutunut, on iloinen hetki hänelle kahta arvokkaampi. Niinkuin meille jokaiselle! Kuka kärsisi surullisia naamoja tai tyytymättömiä puheita. Valmistukaa, valmistukaa; älköön olko yhtäkään selvää sielua! Parasta että huudatte kaikki yhteen suuhun kun hän tulee, niinkuin vaan joku hyvä ystävä saapuisi juomaseuraan.

Hei, palvelijat, kantakaa esiin mitä hyvää teillä on. (Palvelijat kantavat esiin ruokia ja juomia).

Metstake, Käkisalmen herra, olen kuullut, että sinä syöt puoli härkää yhdessä ateriassa. Syöppäs kokonainen tällä kertaa.

METSTAKE:

Saa nähdä kuinka hyvää alustusta tarjoatte.

ROSENHANE:

Ha-ha-ha, vieläkö mahtuu alustuskin! — No översti Jordan, Savonlinnan herra, olen kuulut sinun tyhjentävän kannun olutta yhdessä sie-
mauksessa. Tyhjennäppäs kaksi tällä kertaa.

JORDAN:

Ennestään on jo paljon sisällä.

ROSENHANE:

Niinpä näkyy. Varo itseäs Jordan! Sinä olet suuri suustasi kun olet juovuksissa ja mahdoton hallita; joskus olet tehnyt asioita, joita ei selvänä voi enää parantaa. Ei liiaksi! Ei liiaksi, Jordan! Muista!

JORDAN:

Sinä et ole minun herrani.

ROSENHANE:

No-no, Jordan. En tarkoittanut pahaa. Urhoollisuutesi Lytsenillä kieltää sinua solvaisemasta, vaikka joisit sekä järkesi että koko pääsi.

JORDAN:

Tuohon käteen, sotaveikko. Silmää räpäyttämättä teen kunniaa vapaaherrallesi, eikä jalkani horjahda.

ROSENHANE:

No istukaa kaikki ja nauttikaa, mitä tarjona on. Hei Törnshkjöld siellä! Miksi niin alla päin?

METSTAKE:

Häntä ei tunne entiseksi. Istuu kuin paleltunut nauriinvarsi.

ROSENHANE:

Sano, Törnshkjöld, mikä painaa sinua? Kas tässä, koetetaan, eikö Suomenkin olut saa suruja pakoon. Hei!

TÖRNSKJÖLD:

Malttakaa jo oluene kanssa. Silloin kuin me täällä huoletoinna mässäämme, käy paholainen irrallaan, ja minä hetkenä emme aavistaakaan, voi olla keskellämme.

METSTAKE:

Tuopa uhkaavalta kuulostaa.

JORDAN:

On ollut papin parissa. Mitä sinä paholaisista keskellä päivää!

TÖRNSKJÖLD:

Vapaana kulkee Samuel Cröell.

(Kaikki hytkähtävät.)

Liian kevyesti katsotte asioita. Kun hän Ruotsista sai armokirjan kuolemantuomiosta, te kaikki sanoitte itseksenne: no, jääköön hirttämättä mies pahanen. Ja luulitte, että kaikki oli niinkin hyvä, Samuel Cröell muka syrjään sysätynä. Ja hiljaa olikin kaikki. Mutta se oli vaan valmistusaika. Pirullinen juoni on alkuunpantu meitä vastaan. Samuel Cröell esiintyy jonkinlai-

sella valtakirjalla varustettuna. Hän antaa ilmi muka meidän virheitämme, matkustelee, kerää todistuksia meitä vastaan syyttääkseen meitä hovioikeudessa. Varokoon jokainen itseänsä. Ei ole hyvä mässäätä ja iloita.

METSTAKE:

Kun et itse saata nauraa, älä pilaa toisten iloa!

JORDAN:

Hää, sinä, myrkyn sekotit oluehen!

TÖRNSKJÖLD:

Sanoin vaan missä myrkky on. Olen saanut tietää, että Cröell lähestyy Viipuria, on aivan lähellä. Voi olla täällä milloin hyvänsä. Hän hakee herroja kuin korppi haaskaa.

JORDAN:

Itse Pehr Brahe on puolellamme. Tahdotko kuulla? (Vetää kirjeen povestansa, lukee:) «Kunnon Jordan!» — Alku ei kuulu teihin, mutta mitä lopussa seisoo, sen saatte tietää. Avatkaa siis

korvalaukkunne! «Mitä siihen mieheen, Samuel Cröelliin, tulee, joka syyttää sinua ja monta muuta maan rehellisistä alamaisista, kaikenlaisista törkeistä rikoksista, niin käsken minä sinua ottamaan häneltä valtakirjan niinkuin kunnianttomalta ja lähettämään hänet Turun linnaan, tai, jos se näkyy sopimattomaksi, pistämään hänet Savonlinnan muurin alle, minne ei päivä paista eikä kuu kumota.» Häh? Mitä sanotte?

TÖRNSKJÖLD:

Ja sinä, mitä teit tuon käskyn saatuasi.

JORDAN:

Minä tietysti — tsäp! Kiinni rautoihin!

TÖRNSKJÖLD:

Mutta Cröell kulkee vapaana.

JORDAN:

En voinut panna toimeen käskyä. Hän veti esiin armokirjan, jolla oli saanut takaisin kunniansakin ja näytti valtakirjan. Sen alla oli nimi — Aksel Oxenstjerna, valtakansleri.

KAIKKI, paitsi JORDAN ja TÖRNSKJÖLD:

Mitä oli valtakirjassa?

JORDAN:

Hän nimitetään, paitsi Viipurin ja Savonlinnan, myös Käkisalmen ja Inkerinläänin viskaaliksi, toimeenpannakseen tutkintoja kaikkien virkamiesten väärinkäytöksistä, laittomista ylöskennoista siellä.

METSTAKE:

Tulee siis vuoro minullekin.

JORDAN:

Niin, veli Metstake, sinä olet Käkisalmen maaherra, pidäppä nyt puoliasi! No, no, ei tarvitse mennä noin kalpeaksi. Enemmän häränpaistia, palveliat!

TÖRNSKJÖLD:

Heitä pilat, Jordan. Sinä olet myös syytettyjen joukossa.

JORDAN:

Olen ollut. Kehenkä se kuuluu? Kreivi Brahe itse julisti kaikki todistukset minua vastaan mitättömiksi pikkuasioiksi, ja minä vapautettiin.

TÖRNSKJÖLD:

Se oli silloin. Nyt on jotakin suurempaa. — Tietysti, syytös on nytkin perätön. Sinä muka olisit vastaanottanut verovoudeilta lahjoja ja jättänyt heidän tilinsä tarkastamatta!

METSTAKE:

Enemmän olutta, palveliat! Översti on selvinnyt!

(JORDAN tarttuu miekkansa kahvaan.)

ROSEHANE:

Rauhoittukaa, korkeat herrat. Kiivautenne on ymmärrettävä, mutta miksi käytte toisianne vastaan, kun on teillä yhteinen vihollinen? Sanon vieläkin: rauhoittukaa! Ei ole eikä voi olla mitään vaaraa Samuel Cröellistä. Kaikki ovat häntä vastaan. Itse Mörnerkään ei voi häntä kärsiä.

Ja jos Oxenstjerna näyttää suosivan, niin vaan siksi, että on kaukana eikä tunne tuota alhaista miestä.

TÖRNSKJÖLD:

Ette tiedä missä on pahan alku. Se on Sofia Cröell. Hän on sukua Oxenstjernalle, ja Jöran Bjelke, tuo maitonaama, on Cröellin tuleva vävy. Siitä johtuu suosio.

ROSENHANE:

Mitä tahtoo Sofia Cröell?

TÖRNSKJÖLD:

Kostaa meille. Hän olisi tahtonut Samuelinsa aateloida, mutta me hänet syrjäytimme.

(Kaikki nauravat.)

Naurakaa, kuka voi! Minä sanon teille: se vaimo on rohkeampi kuin yksikään teistä, ja viisaampi kuin käärme. Tarkoitus on hänellä tämä: Samuel tekee kruunulle suuren palveluksen, kun palauttaa takaisin, mitä me muka olemme talonpojilta liikaa ottaneet. Ja palkinnoksi täytyy kruunun nyt hänet aateloida. Sofia Cröell on

parhaallansa Tukholmassa uusia verkkoja meitä vastaan kutomassa.

ROSENHANE:

Kaikki näät sinä mustana. Tiedättekö mitä Aksel Oxenstjerna sanoi meille kenraaleille, kun me palasimme Saksasta Tukholmaan ja esitettiin holhojahallitukselle? — «Tervetuloa veikot kotimaahan», hän sanoi. «Sillaikaa kuin te Saksaa myllersitte, valmistin minä täällä kotona teille rauhaisia leposijoja. Olen kirjoituttanut uuden hallitusmuodon. Koko maa on jaettu teidän hallittavaksenne. Kaikki on järjestetty. Te olitte Saksassa överstejä, majoreja ja kenraaleja. Nyt te tulette olemaan täällä kamreerejä, hovineuvoksia ja kuvernöörejä. Levätkää nyt sodan vaivoista, levätkää rauhan aikana. Ruotsin hallitus on pitävä huolta siitä, että palkkanne rauhan toimissa on oleva vähentymättä sama kuin ennen sotapalveluksessakin.» — Näin hän sanoi. Nytkö jo Ruotsin hallitus kadehtisi palkkojamme. Nytkö jo unohtaisi vanhat sotaaurhonsa, jotka puhtaan uskon puolesta taistelivat vieraalla maalla, unohtaisi jonkun jyväkapan tähden, joka on moukilta liikaa otettu. Hei veljet, heittäkäämme turhat huolet ja pelot.

JORDAN:

Niin juuri, hurraa!

ROSENHANE:

Hurraa Ruotsin hallitukselle!

KAIKKI:

Hurraa!

TÖRNSKJÖLD:

Liian aikasin nostitte riemuhuutonne.

JORDAN:

Cröell ylösalasin ja jaloista hirsipuuhun!

METSTAKE:

Ei, vaan yhdestä jalasta, toinen poikki!

1:NEN AATELISMIES:

Olisipa hän täällä, niin tietäisin mitä tekisin.

METSTAKE:

Mitä tekisit sinä karhun voimainen?

JORDAN:

Tämän kannun ja sen sisällyksen annan palkinnoksi sille, joka parhaan rangaistuksen keksii.

1:NEN AATELISMIES:

Heittäisin hänet ilmaan ja miekalla ottaisin vastaan.

METSTAKE:

Sinä Törnskjöld, Cröellin vihaaja, varmaan parhaan vastaanoton tietäisit.

TÖRNSKJÖLD:

Piloihinne en jaksa sekaantua.

2:NEN AATELISMIES:

Minä valjastaisin pään puolelle yhden hevosen ja jalkojen puolelle toisen ja ajaisin hänet kahtia.

3:S AATELISMIES:

Minä sitoisin kymmenen talonpoikaa hänen käsiinsä ja jalkoihin ja nostaisin hänet riippumaan leuastaan koukkuun.

4:S AATELISMIES:

— Koukku sieramiin!

JORDAN:

Hääh! Palkinto sinulle. Se oli hyvä. Koukku sieramiin, uuh!

TÖRNSKJÖLD:

Katsos paholaista!

(Kaikki säpsähtävät.)

TOINEN KOHTAUS.

Entiset. SAMUEL CRÖELL.

SAMUEL CRÖELL:

Sain kuulla että herrat ovat koossa. Minulla on asiata jokaiselle teistä. En voi olla tilaisuutta käyttämättä.

TÖRNSKJÖLD:

Nyt vastaanottakaa, — ha-ha — kukin tavallanne!

ROSENHANE:

Tulet kutsumatta. Mikä on asiasi?

SAMUEL CRÖELL:

Saanko todellakin heti sananvuoron?

METSTAKE:

Milloin hyvänsä voi kenraalikuvernööri olla täällä, — tuo mies häiritsee vastaanottoa.

JORDAN:

Vereni kuohuu ilmankin. Syyttäkää itseänne, jos annatte tuon miehen jäädä.

SAMUEL CRÖELL:

Jos Mörner tulee tänne, sitä parempi.

JORDAN:

Ulos koira!

METSTAKE:

Ulos kuokkavieras!

SAMUEL CRÖELL:

Ketä tottelen?

ROSENHANE:

Isäntävalta tässä on minuulla. Samuel Cröell! Sinä olet ollut ennen aikaan minun palveluksessani. Jo silloin näin sinun kykysi, ja tahdoin auttaa sinua eteenpäin. Nytkin vielä olen valmis parastani koettamaan. Heitä huono virkas, se sopii paremmin pimeälle salanuuskijalle, kuin sinulle, jolla on korkea otsa. Tule ystäväksemme! Kaikki olkoon unohdettu. Tähän istahdu joukkoomme. Jos et aatellinen vielä olekaan etkä sodassa ollut, sinun kykysi rauhan toimissa on sinut aateloitseva. Minä itse autan sinua ja puhun puolestasi.

SAMUEL CRÖELL:

Puheesi kuulostaa ystävälliseltä. Suo anteeksi kuitenkin, etten tule liikutetuksi; minä olen liikutuksen jo kauan sitten karkoittanut virasta. — Tiedä myöskin, etten pyri aateluuteen. Tahdon vaan oikeutta, tahdon olla sokea kaikelle muulle. Ei ole minun syyni, että oikeutta ajaessani *te* jäätte pyörien alle.

JORDAN:

Jos sinä tahdot oikeutta ja käräjiä, niin mene, hae esiin varkaita ja syytä niitä! Miksi olet meidän kimpussamme niinkuin verikoira.

SAMUEL CRÖELL:

Suurimmat kivet enin vaunujani häiritsevät.

METSTAKE:

Katsos pöyhkeätä! Minkä lain alle haastat esimiehesi ja päällikkösi?

SAMUEL CRÖELL:

Sen, joka kieltää ryöstämästä ja varastamasta.

ROSENHANE:

Mies, mitä uskallat sanoa!

SAMUEL CRÖELL:

Sen, minkä uskallan myös tehdä.

ROSENHANE:

Etkö ymmärrä, että se laki on kirjoitettu niille, jotka salaisesti tunkeutuvat aittaan, tai sille,

joka pimeässä ryöstää matkamieheltä hänen rahansa.

SAMUEL CRÖELL:

Mutta minä panen lain alle ne, jotka keskellä päivää mittaavat itsellensä toisen aitasta ja julkisesti ryöstävät vieraita rahoja. En näe teistä ketään, jonka nimi ei olisi tässä salkussani.

JORDAN:

Sinä sanot meitä varkaiksi. Kunniani kautta! Häväistys ei ole ennen koskaan jäänyt kostamatta. Miekkas maalle! Mitellään. Vai varkaita ja ryöväriä! No, miekkas?

* SAMUEL CRÖELL:

Laki ratkaiskoon.

JORDAN:

En ole minä mikään käräjämoukka. Tässä on minun lakini. Tahdotkos maistaa!

SAMUEL CRÖELL:

Humalainen sanoi ääneen mitä teillä on ajatuksissa. Väkivalta on teidän lakinne.

JORDAN:

Miekkas! — Taikka, eikö sinulla miekkaa olekaan.

SAMUEL CRÖELL:

Ei ole.

JORDAN:

Antakaa hänelle miekka, taikka nauiaan hänet tuohon seinään. Konna sinä, kavaltaja, palkattu salavakooja! Miekka antakaa hänelle!

PALVELIJA:

Kenraalikuvernööri seurueensa kanssa ratsastaa suurella tiellä.

ROSENHANE:

Kunniavahti riviin kadulle! Sivus-upseerit vastaan! Jymisevät komennushuudot, muistakaa! — No, korkeat herrat, niinkuin ei olisi mitään tapahtunut: ilosesti vastaan, kaikki rintamaan ja paikoillenne. (Samuel Cröellille): Sali jääköön tyhjäksi.

(Kaikki menevät. Samuel Cröell jää.)

KOLMAS KOHTAUS.

SOFIA. SAMUEL CRÖELL.

Kohtauksen kestäessä kuuluu rummun päristyksiä, soittoa ja hurraahuutoja.

SOFIA:

(perällä)

Samuel!

SAMUEL CRÖELL:

Sofia, sinä?

SOFIA:

Nyt juuri laivalla Tukholmasta Jöranin seurassa. Kaikki on siellä muuttunut; Kristiina itse on valtaistuimella.

SAMUEL CRÖELL:

Kuinka tänne löysit? Tämä on vaarallinen paikka meille. Äsken juuri olivat päälle tulemassa miekkoinensa.

SOFIA:

Tulin sinua varoittamaan. Itse Mörner on tulossa. Joudu pois täältä.

SAMUEL CRÖELL:

Sen tiedän, ja häntä juuri odotankin. Sanoivat äsken, että hän jo olisi näkyvissä.

SOFIA:

Varovasti, varovasti, Samuel! Et aavista mimmoiset monimutkaiset suhteiden langat nykyään on Tukholman hovissa. Aateliston valta yhä kasvaa.

SAMUEL CRÖELL:

Mutta laki varkaita ja ryöväreitä vastaan on yhä muuttumaton, tiemmä.

SOFIA:

Sanon vaan: ole varovainen. Erittäinkin anna Mörnerin olla rauhassa. Hän on hovin suosiossa. Samoin Metstake, sota-ansioittensa vuoksi.

SAMUEL CRÖELL:

Mutta hän on syyllisistä syyllisin. Hän ja Mörner.

SOFIA:

Juuri niitä kahta et saa kajota. Oh, Samuel, minä tiedän niin varmaan - niin varmaan, että niin on. Sinä et ymmärrä niitä asioita. Tukholmassa puhuvat Metstakesta paljon ja hänen sukkeluutensa ovat vielä päiväjärjestyksessä. Mutta joskin häntä, niin ei ainakaan Mörneriä, hovin nimenomaista suosikkia. Nyt erittäinkin, kun Kristiina on valtaistuimella. Hän on Suomeen lähetetty vaan parantamaan rappiolle joutuneita raha-asioitansa. Muuten eivät olisi hänestä tahtoneet luopua. Hän oli siellä kaiken seuran henki ja ilo. Ah, Samuel, niitä on niin paljon, paljon asianhaaroja ja suhteita, joista et mitään tiedä.

SAMUEL CRÖELL:

Sanoitko että parantamaan raha-asioitansa?

SOFIA:

Niin. Luuletko, että häntä muuten olisi tämmöiseen erämaahan lähetetty.

SAMUEL CRÖELL:

Mutta kuinka erämaassa voi raha-asiansa parantaa?

SOFIA:

Ah, Samuel, he katsovat Tukholmassakin näitä asioita sormien läpitse. Yleisesti kyllä kielletään, mutta yksityisesti myönnetään suosikeille vaikka mitä.

SAMUEL CRÖELL:

Se ei ole mahdollista. Ruotsinko jalo hallitus —?

SOFIA:

Mutta ymmärräthän, — jollakinhan täytyy palkita kotiin palanneet sotaherrat ja ylimykset.

SAMUEL CRÖELL:

Ja miksi olisin minä sitten virkaani nimetty?

SOFIA:

Ei olekaan aikomus, että sinä ottaisit asian noin kuumasti. Voithan syyttää noita vähempiä, vouteja ja vaikka lainlukijoita. Mutta Törn-skjöldiä ennen muita. Hän on kaiken alku. Miksi sinä tahdot saada ansaan juuri kaikkein ylimpiä. Tuhholmassa ei sitä odoteta, ja sinä voit tulla hallitukselle epämuikavaksi.

SAMUEL CRÖELL:

Älä ota minulta uskoani, Sofia. Oikeushan juuri siinä onkin, ettei tee erotusta ylhäisen ja alhaisen välillä, vaan molemmat mitataan samalla mitalla.

SOFIA:

Sinä teet itsesi ylemmäksi kaikkia.

SAMUEL CRÖELL:

Ainoastaan ylemmäksi varkaita ja ryöväriä.

SOFIA:

Hm. Missä on raja niille!

SAMUEL CRÖELL:

Jossakinhan täytyy olla korkeimman oikeuden paikan. Laki on annettu: täytyyhän olla siellä hallituksessa joku korkein, joka sydämensä pohjasta tahtoo, että tämä laki täyttyisi. Se täytyy olla siellä jossain, vaikket sinä näe. No, jollei Kristiina, — hän on heikko nainen, — niin joku, joka hänen jälkeensä tulee, tai joka on hänen vieressänsä. Sen korkeimman, oikeamielisen hal-

lituksen palvelija olen minä ja siltä olen minä saanut valtakirjan.

SOFIA:

— Suuri lapsi!

SAMUEL CRÖELL:

Niinpä niin, se on minun uskoni, että oikeuden täytyy maassa tapahtua!

SOFIA:

Ah Samuel, Samuel, me sorumme. Sinä et tiedä kuinka mahtava on heidän valtansa ja kuinka vähäpätöiset me olemme heidän rinnallaan. Tuo kaikki vyöryy meidän päällemme vastustamattomalla voimalla. — Mörneriä syyttämään!

SAMUEL CRÖELL:

Jollen uskoisi oikeuteen, niin olisin minä pieni ja vähäpätöinen heidän rinnallansa, mutta nyt ei ole voimassa minun vertaistani. Minä tunnen, että he ovat kaikki minun käsissäni.

SOFIA:

Niin sinä kukistat heidät asemiltaan, sinä mullistat kaikki, mutta sitten, sitten kuin se on tehty ei sinulla ole voimaa vaatimaan itsellesi, mitä sinulle tulee.

SAMUEL CRÖELL:

Vaatia itselleni ei ole minun asiani. Kuitenkin uskon, että oikeus tapahtuu minullekin; ja jos vaan hänen majesteettinsa asiaa oikeen ajan, ei hän ole kieltävä minulta aateliutta.

SOFIA:

Mutta Lisbeta! Panethan alttiiksi — —

SAMUEL CRÖELL:

Älä, älä, Sofia!

SOFIA:

Ah, Samuel! — Mikä melu tämä on?

SAMUEL CRÖELL:

Mörner seurueinensa.

SOFIA:

Anna anteeksi, että olen sinua kiusannut. Ota koko voimasi takasin, voimasi ja rohkeutesi. Älä pelkää, kaikki paperisi ovat järjestyksessä. Kuitenkin, ethän minulle suutu: ole varovainen, älä Mörneriä!

SAMUEL CRÖELL:

Nyt en kuule enää mitään.

(SOFIA vetäytyy perälle).

NELJÄS KOHTAUS.

Kaikki entiset. MÖRNER seurueensa kanssa.

MÖRNER:

(tulee melulla, seisahtuu SAMUEL CRÖELLIN nähtyään)

Mikä mies se on tuo musta haamu? Luulen tuntevani.

ROSENHANE:

Samuel Cröell, kuninkaallinen viskaali, -- teidän ylhäisyytenne! Käsinkin hänet äsken pois, hän ei ole totellut.

MÖRNER:

Samuel Cröell? Olen kuullut, olen kuullut. Vai tuo se nyt on. Missä toimissa hän täällä kuljeksi?

ROSENHANE:

Hän kokoo syytöksiä teidän ylhäisyytenne virkamiehiä vastaan.

MÖRNER:

Olen kuullut, olen kuullut. (SAMUEL CRÖELLIN puoleen:) Sinusta, Samuel Cröell, on tullut korviini paljon valituksia. Liikut täällä vapaasti ja mahdollisesti niinkuin mikäkin seudun hallitsija, yllytät rahvasta, loukkaat maan korkeata aatelistoa.

SAMUEL CRÖELL:

Teidän ylhäisyytenne, minä ajan täällä lain ja oikeuden asiata. Olen yksinkertainen virkamies ja tilin toimistani annan kamarikolleegiolle Ruotsiin.

MÖRNER:

Olen sinun kenraalikuvernöörisi. Ohitseni ja tietämättäni et saa mitään toimia.

SAMUEL CRÖELL:

Teidän ylhäisyytenne, en parempaa pyydäkään. Ilmoitan siis paikalla, että salkussani kannan tällä kertaa kaksikymmentä kaksi eri syytekirjaa, näistä tärkeimmät maaherroja Johan Rosenhanea, Reinhold Metstakea, Mikael Jordania ja pormestari Törn skjöldiä vastaan. He kaikki ovat täällä. Jos suvaitsette, luen kohta syytekirjat julki. Se voi kestää vaan jonkun minuutin.

MÖRNER:

Minä odotan. (Viittaa rauhoittavasti muille).

SAMUEL CRÖELL:

Käkisalmen läänissä, joka on maaherra Reinhold Metstakelle uskottu, on lopussa kaikki kunnia ja oikeus. Kaikki rehellisyys on kuin hautakirstuun lyöty. Lainlukijat ja lautamiehet ottavat rahaa ensin kantajalta, sitten myöskin vastaajalta. Voudit, vallesmannit ja tuomarit, kaikki ovat punoutuneet niinkuin herneenvarret toisiinsa kiskoakseen yhdessä mitä köyhtyneellä kansalla vielä olisi jäljellä. Jos joku valittaa, sysätään hän takasin lyönneillä tai pannaan rautoihin.

Nämät kaikki ovat yleisiä syytöksiä. Mutta minulla on erityisiäkin. Henrik von Blankenhagen — näin hänet äsken täällä — hän on myynyt 300 tynnyriä jyviä, jotka määrättiin Käkisalmen kaupunginkirkon korjaamiseen, — rahat omaan taskuunsa. Thomasson, tullininspehtori, on yksin Viipurin tullirahoista pidättänyt vääryydellä 8000 rikstalaria. Hän eläekin niin ylellisesti, ettei ruhtinaat vedä hänelle vertoja. Eikö hänkin ollut täällä? Mitä maaherra Metstakeen itseensä tulee, rajoitun tällä kertaa vaan pienempiin syytöksiin. Hän ottaa jokaiselta tuomarilta suuria rahoja muka käräjäverona. Se vero on tuntematon Ruotsin hallitukselle. Jokaiselta irtolaiselta hän ottaa rikstalarin. Sakkorahat pistää hän ja lainlukija omiin taskuihinsa — kruunu ei niistä saa vihiäkään.

METSTAKE:

Teidän ylhäisyytenne —!

MÖRNER:

(viittaa METSTAKEN vaikenemaan)

Rauhoittukaa, hyvät herrat.

SAMUEL CRÖELL:

Jordan — hän on täällä, — Rosenhane —
niinikään — Törnskjöld, täällä — kuulkaa!

MÖRNER:

Vaiti häpeemätön, jo riittää!

SAMUEL CRÖELL:

Yksi syytekirja kuitenkin on vielä muita tärkeämpi, ja siitä ette tahtone jäädä tietämättömäksi. Se koskee teitä itseänne.

(Yleinen hämmästys. Samuel Cröell hakee paperia salkustansa).

MÖRNER:

Minä odotan.

SAMUEL CRÖELL:

Teidän suuret pitonne, juomingit ja ateriat, — missä ikänä liikuttekin, — maksavat liian paljon rahoja. Tuhlaavaisuutenne on tullut sananparreksi. Jokainen lapsi tietää tämän asian. No, tietäköön sen myöskin Turun hovioikeus. Olen

koonnut todistettavia esimerkkiä. Onko se nyt laittaa, teidän ylhäisyytenne, että yhtenä ainoana yönä pelkkään juomatavaraan ja ruokaan menee 1,293 taleria. Köyhässä maassa!

ROSENHANE:

Puhuttelee niinkuin vertaistansa!

MÖRNER:

(nauraa)

Sekö sinun syytöksesi? Sehän on raportti kyökistäni ja syytös olisi ollut kokkimestariani vastaan tehtävä. Hän hankkii ruuat niinkuin juomatkin.

SAMUEL CRÖELL:

Jostakinhan rahat tähän ylellisyyteen täytyy ottaa. Tileistä olen turhaan niiden lähdeittä hakenut. Tileissä ei ole tätä postia. Ja kuitenkin minulla on tässä todistukset siihen, että nämät rahat ovat talonpojilta omavaltaisesti ylös-kannetut, 1,293 taleria 24 äyriä. Se on syytökseni.

MÖRNER:

(raivostuneena)

Valtakirjas!

SAMUEL CRÖELL:

(antaa valtakirjansa MÖRNERILLE)

Olette sitäpaitsi vuosikausittain kantaneet veroja, joista Ruotsin hallitus ei tiedä mitään. Olette jakaneet ne maaherra Metstaken kanssa omaksi hyväksenne, ja lahjonut ylöskantomiehet. Tämä kaikki on todistettavissa.

MÖRNER:

(Luettuaan valtakirjan.)

Tämän kirjan alla on nimi Axel Oxenstjerna, valtakansleri. — Te elätte täällä Suomessa kuin säkissä. Ettekö siis tiedä, että holhojahallitus on hajonnut? Ettekö tiedä, että Ruotsin valtaistuimella jo on hänen majesteettinsä Kristiina kuningatar? (Heittää valtakirjan Samuel Cröellin jalkoihin.) Sinun valtakirjasi on vanhentunut! Ehkä tahdot käyttää tilaisuutta hyväksesi ja pyytää minua toimittamaan sinulle uuden? (äänettömyyden perästä, kääntyen muiden puoleen): Mitä minä näen! (polkee jalkaansa maahan). Näinkö Suomen aatelmiehet käsittävät velvollisuutensa, kun kuulevat kenraalikuvernööriä solvaistavan!

ROSENHANE:

Teidän ylhäisyytenne, anteeksi! Hämmästyks tuon lurjuksen rohkeudesta on saanut meidät sanattomiksi. (Viittaa vallesmannille): Rautoihin!

(Samuel Cröell pannaan rautoihin. Mörner alkaa rauhallisesti ja ylenkatseellisesti nauraa, vähitellen myös kaikki muut.)

SOFIA:

(Esiintyy perältä.)

Seis! Kuka vangitsee kuninkaallisen valtuutetun?

MÖRNER:

Mitä tahtoo tuo rouva?

TÖRNSKJÖLD:

Teidän ylhäisyytenne, se on Samuel Cröellin vaimo, syntyisin Gyllenstjerna.

MÖRNER:

Totta totisesti! Sofia Gyllenstjerna.

SOFIA:

Tunsit. Se on onneksesi. Päästä siis kahleista Samuel Cröell.

MÖRNER:

Hän on loukannut paitsi minua myös maan korkeimpia aatelisherroja.

SOFIA:

Valittakaa majesteetille, ratkaiskaa riitanne kuinka parhaaksi näette. Mutta nyt vapauta. Saat katua, ellet sitä tee.

USEAT ÄÄNET:

Vankeuteen!

Muurin alle hänet!

Missä ei päivä paista eikä kuu kumota.

JORDAN:

(miekkä kädessä)

Käskekää, teidän ylhäisyytenne, minä teen oikeudenkäynnin lyhkäiseksi.

MÖRNER:

Linnan kellariholviin viekää!

SOFIA:

Seis, sanon. Te uskallatte hänen majesteettinsä Kristiinan valtuutettua!

JORDAN:

Me uskallamme mitä uskallamme.

SOFIA:

(Antaa Mörnerille paperikäärön.)

Tässä, Mörner.

MÖRNER:

Valtakirja Kristiinalta itseltään! — Seiskaa! Takaisin! (Samuel Cröell tuodaan takasin.) Emme häntä vielä vangitse. Irti raudat. (Vapautetaan raudoista.)

JORDAN:

Kirottu rouva!

MÖRNER:

Tässä on valtakirja kuningattarelta itseltään. Kuinka se on jo tänne voitu saada.

SOFIA:

Se on kuningattaren kansliasta suoraan annettu — minun kauttani!

MÖRNER:

Sofia, näyttää niinkuin sinä itse olisit tämän meitä vastaan nostetun vainon takana. Sano suoraan, mitä sinä tällä tahdot?

SOFIA:

Sen saanette pian nähdä. Me tahdomme oikeutta.

MÖRNER:

Oikeutta? Mitä vääryyttä on teille tehty? Ja jos on, eikö voi sitä sovittaa ilman tällaisia rettelöitä. Tulkaa järkiinne, hyvät ihmiset, sano-kaa suoraan mitä haluatte; sinä Sofia, miksi matkustelet Tukholmassa, ja sinä Cröell, miksi täällä panet toimeen pahennusta.

SOFIA:

(Itsekseen):

Miksi tunnen epävarmuutta.

MÖRNER:

Jos sinulla on jotain toivomusta, sano; ehkä voisin auttaa minäkin.

SOFIA:

(Samoin.)

Ah, kuinka tämä on tuskallista. (Samuel Cröellille): Samuel, mitä on minun vastaaminen. Hän voisi yhdellä sanalla luoda onnemme.

MÖRNER:

Minä odotan, vastatkaa!

SAMUEL CRÖELL:

Teidän ylhäisyytenne, sovinto välillämme voi tulla toimeen vaan yhdellä tapaa. Lakatkaa tätä kansaa ryöstämästä. Peruuttakaa kaikki

omavaltaiset verot, erottakaa virasta kruunun hirttämättä olevat varkaat ja toimittakaa takasin ainakin osa niistä varoista, joita itse olette kruunulta pidättäneet.

MÖRNER:

Houkka! Minä tarjosin sinulle armoa ja sinä latelet minulle sovinnon ehtoja. Luuletko sinä —!
 (Itsekseen): Maltahan, koira, vielä sinut kahlitsen!
 (Ääneen): Eteenpäin lähden matkalle. Tämä paikka minua inhoittaa. Hurraa hänen majesteetillensa!
 (Heittää valtakirjan Samuel Cröellille.)

MUUT:

Hurraa Kristiina kuningattarelle!

(Lähtevät kiihoittuneina.)

VIIDES KOHTAUS.

SOFIA ja SAMUEL CRÖELL.

SAMUEL CRÖELL:

Nyt Käkisalmeen! (Katsoo ikkunasta poislähteviä).

SOFIA:

Katso etees, Samuel, siksi sinulla on järki.

SAMUEL CRÖELL:

Tahdon pitää silmäni kiinni, että näkisin oikeuden.

SOFIA:

Samuel, jos en olisi oikealla ajalla tullut, sinä olisit linnan kellariholvissa. Eikö se ollut kaikkivaltiaan oma viittaus sinulle, että olisit varovainen ja katsoisit eteesi?

SAMUEL CRÖELL:

(repäisten itsensä mitteestä) -

Oh Sofia, sattumuksista ei riipu oikeuden asia. Jollet sinä, -- jotain muuta olisi tapahtunut. (Kääntyy jälleen katsomaan).

SOFIA:

Erilainen on meidän molempien usko. Itse olen sinut lentoon laskenut. Kunpa nyt vois sinun lentosi hillitä!

SAMUEL CRÖELL:

Oo! Niin totta kuin elän, olen minä mur-
tava tämän läänin varasjoukon!

Esirippu.

KOLMAS NÄYTÖS.

Markkinapaikka Käkisalmen läänissä. Talvi. Hämärä.

ENSIMÄINEN KOHTAUS.

Markkinat.

Markkinaväkeä. PEKKA.

1:NEN MARKKINAMIES:

Kuka tuolta tulee. Hämärältä ei erota.

2:NEN MARKKINAMIES:

Kuka kumma —

3:S MARKKINAMIES:

Pekka se on, viskaalin renki.

1:NEN MARKKINAMIES:

Totisesti onkin.

2:NEN MARKKINAMIES:

Nyt tulee pian itse viskaalikin.

3:S MARKKINAMIES:

Saamme kuulla Pekalta. Hyvä olis kun tulis viskaali. Kuuluu pahoja sanomia; sotamiehiä ovat taas ruvenneet ottamaan. Ajavat väkeä kokoon joka taholta yhtäikää, ettei enää tahdo päästä pakosalle.

1:NEN MARKKINAMIES:

Tuoss'on jo Pekka.

USEAT MARKKINAMIEHET:

Terve mieheen Pekka! Mitä kuulumisia. —

PEKKA:

Terve miehet! En ole pelkkä Pekka. Olen sihteeriksi korotettu. Räisälästä tultuamme viskaali itse korotti. (Miehet nauravat).

1:NEN MARKKINAMIES:

No, no, terve sihtteri!

PEKKA:

Viskaali saapuu tänne kohta. Pitkiltä matkoilta tulemme, suurien salojen kautta. No tuo-kaas esiin eväitä, nälkä on ja jano. (Istuu kivelle, vasemmalla).

4:S MARKKINAMIES:

Kas tässä kalakukko, leikkaapa siekale.

5:S MARKKINAMIES:

Minulta saat talkkunapiiraisia.

6:S MARKKINAMIES:

Otapas otrarieskaa, pannukakkua.

7:S MARKKINAMIES:

Maistapa oluttani päälle.

PEKKA:

No, no, en kaikkea hyvää saa yhtäikaa suuhuni, pankaa tuohon ympärille. Kuinka markkinat käy? (Rupeaa syömään.)

1:NEN MARKKINAMIES:

Kaikki hyvin tähän asti. Viipurin puolelaisia odotamme turkiksi ostamaan.

2:NEN MARKKINAMIES:

Ei yhtään herraa ole tähän asti näkynyt.

3:S MARKKINAMIES:

Ja kauppaväkeä hiipii näkyviin joka suunnalta.

2:NEN MARKKINAMIES:

Vakoojat panimme tuonne vaaralle. Pelkäsimme sotaväen kirjoitusta. Jos näkevät herroja, kohta meille ilmoittavat, ja me hajoamme.

PEKKA:

Kohta loppuu herrain valta!

1:NEN MARKKINAMIES:

On kestänyt miehen iän, loppuneeko päivässä.

PEKKA:

Suuria uutisia tuon mukaanani.

USEAT MARKKINAMIEHET:

Mitä sanoo hän?

Kuulkaa, kuulkaa!

Onko viskaalimme taas jotain kepposia niille tehnyt?

Kerro meille uutisesi!

PEKKA:

Viskaalimme on aina liikkeellä. Ja suuri on aina hänen apajansa saalis.

MARKKINAMIEHET:

(nauravat)

No niin on; niin on!

PEKKA:

Näätsen kun lasken sormillani, yks: erotimme pormestari Kröönin virasta, kaks: toimitimme Plankenhaakenin vankeuteen, kolme: tullinspeh-tori Tuomassonin kunnättömäksi ja suuret sakot,

neljä: Savonlinnan maaherran Jordanin panimme viralta, viis: maaherran Meestaakin panimme viralta. Näätsen ei riitä yhden käden sormet. Otetaan toisen käden peukalo: Meestaakin jälkeen pääsi maaherraksi Tönsölti, samana vuonna hänelle toimitimme eropassit. Hän tosin nyt on päässyt sotakomisarjukseksi, mutta löyhällä istuu siinäkin se virkaheitto. Toisen käden etusormi: piispalle toimitimme kovat muistutukset Ruotsista. Mutta sinä armainen keskisormi, (huutaa): kenraalikuvernööri Mörneri on kutsuttu Ruotsiin nuhteita saamaan ja lähetetään täältä pois — Viroon!

MARKKINAVÄKI:

Kenraalikuvernööri!

1:NEN MARKKINAMIES:

Olisiko uskonut!

2:NEN MARKKINAMIES:

Mitäs muut suuret herrat siihen sanovat?

PEKKA:

Kaikki ovat kuin raivoisat pedot viskaalin jäljissä. Tahtoivat ottaa kiinni Räisälän kärä-

jillä, kun jäimme yksin ja oli pimeä. «Viiltelenkö puukollani», kysyin minä. «Pistä puukkosi tuppeen, et saa kädelläskään huitaista», hän vastasi.

MARKKINAMIEHET:

No?

PEKKA:

Siihen olisi jäänyt kiinnipantavaksi. Ei tahtonut paeta eikä sallinut riipsiä. Mutta minä ihan viime hetkessä työnsin hänet rekeen ja läimäytin oritta piiskalla. Niin pääsimme. Muuten olisikin hukka perinyt. Sieltä ajaessa korotti viskaali minut sihteeriksi. En minä herroja pelkää!

2:NEN MARKKINAMIES:

Etkö sitä mustapartaistakaan?

PEKKA:

Niin Tönsöltiä? No jos pimeällä vastaan tulis ja luulisin piruksi, en tiedä kuinka kävisi.

2:NEN MARKKINAMIES:

Mutta päivällä?

PEKKA:

Jos ei kukaan näkis?

2:NEN MARKKINAMIES:

Jos ei olis todistajia —

PEKKA:

Jos ei olis todistajia: — (näyttää puukkoansa).

2:NEN MARKKINAMIES:

Niin minäkin.

3:S MARKKINAMIES:

Älkää nyt sentään, ihmisverta sekin olisi.

1:NEN MARKKINAMIES:

Mutta sano, kuinka yksin jätite käräjäpaikalle?

PEKKA:

No näätkös. Herrat tähän aikaan kulkevat sotaväen kirjoituksissa. Se on se virkaheitto Meestaaki komisarjuksena siellä. Kansa kun näki

herrain tulevan, kaikki sikseen heittivät ja pakenivat.

2:NEN MARKKINAMIES:

Sehän meilläkin. Olemme sentähden panneet vahdit vaaralle.

3:S MARKKINAMIES:

Vai ovat liikkeellä herrat! Kunhan eivät vaan tännekin —!

PEKKA:

Älkää mitään peljätkö. Niinkauan kuin viskaali on mukana, eivät he mitään vääryyttä uskalla tehdä. Kunhan vaan ette jätä meitä yksin, niinkuin Räisälässä. Kyllä minä Meestaakin hallitsen! Aseisinhan sitä viimein kuitenkin tullaan, mikäs siinä auttaa.

1:NEN MARKKINAMIES:

Niinkö luulet.

PEKKA:

Noh!

2:NEN MARKKINAMIES:

Emme jätä viskaaliamme!

MUUT MARKKINAMIEHET:

Emme jätä!

1:NEN MARKKINAMIES:

Teemme hänet kuninkaaksi!

2:NEN MARKKINAMIES:

Sinäpä sanoit sanan! Teemme kuninkaaksi ja ammumme jousillamme ja pyssyillä, kun viime tinka tulee.

3:S MARKKINAMIES:

Lähetämme hänet Karjalasta apua hakemaan.

4:S MARKKINAMIES:

Pois herrain valta!

1:NEN MARKKINAMIES:

Pois herrat näiltä kulmilta.

MARKKINAVÄKI:

Pois herrat! Samuli kuninkaaksi!

1:NEN MARKKINAMIES:

Tuolla tulee viskaalimme!

4:S MARKKINAMIES:

Tuolla hän jo tulee.

TOINEN KOHTAUS.

Entiset. SAMUEL CRÖELL (vanhentunut).

SAMUEL CRÖELL:

Mitä huudatte? Kyllä kai muutenkin herrat teidät löytävät! Vai ettekö pelkää?

1:NEN MARKKINAMIES:

Terve Samuli! Emme pelkää. Meillä on vahdit vaaralla.

SAMUEL CRÖELL:

Näin minä ne vahtinne, kun tulimme ohi, vanha Paavola, Rolli, Lahnas, kaikki tuttuja ja

ystäviä. Käsikin pois, eivät lähteneet. Ihan turhaan siellä päiviänsä kuluttavat. Herrat tulkoot rauhassa.

MARKKINAMIEHET:

Mitä sanot?

SAMUEL CRÖELL:

Sanoin: herrat tulkoot rauhassa, me emme enää pelkää herroja.

1:NEN MARKKINAMIES:

Mutta jos he tahtovat sotaväen kirjoitusta toimittaa!

SAMUEL CRÖELL:

Laillisesti ensin kokoonkutsukoot. Ei sotaväen ottoa markkinoina toimiteta.

1:NEN MARKKINAMIES:

He tulevat rumpujen kanssa joka suunnalta ja mars vaan joka kymmenes mies.

SAMUEL CRÖELL:

Jos sotakomisarjuksen rumpu kuuluu, sitä ei saa paeta. Me jäämme paikoillemme, ja minä kiellän toimituksen.

1:NEN MARKKINAMIES:

Vielä heillä on tapa ruplaveroja nostaa joka mieheltä ja heillä on verovoudit muassansa.

SAMUEL CRÖELL:

Mitään veroja eivät saa nostaa näissä tilaisuuksissa. Sen kieltää asetus. Ja me sen myöskin kiellämme.

3:S MARKKINAMIES:

Paperit sinulla taitaa olla ylen hyvät, kun puhut kuin kuninkaan nimessä.

SAMUEL CRÖELL:

Hyvät ovat.

4:S MARKKINAMIES:

Koska sinulla on lupa kuninkaalta, niin sanoppa sanasi tässä asiassa: Meidän kylässä näet

on aatelisherra; hänelle on Ruotsin kruunu myynyt kaikki meidän veromme. Mutta tämäpä nyt tahtoo isännöidä, veroja nostaa kaksinkerroin ja sitte vielä — —

5:S MARKKINAMIES:

Mutta meidän kylässä on aatelisherran vouti pannut kiinni veljeni, — ei ollut mitään syytä, siitä vaan ettei nostanut lakkia.

4:S MARKKINAMIES:

Kuulehan minun asiani ensin. Hän on käsenyt meidän kaivaa joen niittyjemme poikki, että hänen maansa kuivaisi. Mitä sanot tästä?

SAMUEL CRÖELL:

Mitään ojaa älkää kaivako. Sanokaa herralle, että viskaali itse tulee käräjille. Kyllä hän painaa häntänsä alas. — Sinä siellä (5:lle markkinamiehelle) sano voudille, että viskaali käski päästämään veljesi, ja hän päästää.

5:S MARKKINAMIES:

Uskallanko sanoa? Pistää vielä minutkin kiinni. Sanoppas sinä itse hänelle —

3:S MARKKINAMIES:

Käskeppä meidän kymmenniekan toimittamaan minun käräjäpaperini, jotka hän jo vuosi sitten — —

6:S MARKKINAMIES:

Minulta vei vouti ainoan lehmäni, kun en jaksanut verotalaria maaherralle suorittaa —

MARKKINAVÄKI:

(Tuopi esiin valituksiansa yhtäikaa. Kuitenkin kuuluvat seuraavat lauseet selvemmin):

Toimita meille maat takasin. — Me tahdomme maksaa verot kruunulle, eikä herroille. — Kohta ei ole tässä maassa yhtään ristinsielua. Kaikki pakenevat. — Minun kaikki hevoseni ajoivat pilalle, kun tuomaria kyydittiin. — Poikani veivät sotamieheksi, ainoan poikani, kuules, ainoan poikani!

SAMUEL CRÖELL:

Hiljaa, hiljaa, älkää kaikki yhteen suuhun huutako. Luuletteko että minä joudan teidän lehmiänne ja käräjäpaperejanne takasin perimään. En voi mitään sille, että sinun hevosesi ovat

pilalle ajetut, tai että sinun poikasi on sotaan viety. Minä voin hakea oikeutta vaan teille kaikille yhtaikaa. Sentähden minun täytyy suurimpia herroja vastaan ensin käräjät käydä. Väärät verot tahdon teiltä poistaa. Hävittää herrojen vallan kaikkein päältä yhtaikaa, kuuletteko.

2:NEN MARKKINAMIES:

Sinulla on lupa kuninkaalta.

SAMUEL CRÖELL:

Minulla on lupa. (Hyppää kiveille) Kaikki verot, jotka ruplaverojen nimellä kannetaan, ovat laitomia. Kuka niitä kantaa, hänet antakaa ilmi minulle — olkoon vouti tai maaherra tai itse kenraalikuvernööri. Ja minä toimitan hänet viralta.

1:NEN MARKKINAMIES:

Suuren painon otat meiltä.

MARKKINAVÄKI:

(hyväksyvän melun ohella)

Mikä mies se on, joka veroista vapauttaa!

Joka kenraalikuvernööriä vastaan nousee!
Kuninkaaksi hän on tehtävä!

(yltyvästi kaikki):

Kuninkaaksi Samuli viskaali!

SAMUEL CRÖELL:

Hiljaa! Luuletteko minun kapinaa nosta-
van Ruotsin hallitusta vastaan!

1:NEN MARKKINAMIES:

Ei kapinaa, vaan voimaa tarvitset avuksesi,
jos mielit herrat kukistaa. Me autamme sinua.

SAMUEL CRÖELL:

Emme tarvitse mitään aseita. Laki ja oikeus
auttaa minua.

1:NEN MARKKINAMIES:

Mutta herrat itse ajavat sinua takaa. Räi-
sälässä sinä vapautit kansaa veroista, mutta her-
rat tulivat ja olisivat ottaneet sinut kiinni, ellei
Pekka olisi sinua pelastanut.

SAMUEL CROELL:

Kaikki karkasivat luotani jä jättivät minut yksin.

1:NEN MARKKINAMIES:

Sinä kielsit jousilla ampumasta.

SAMUEL CRÖELL:

Kielsin ja kiellän vieläkin. Kapina on vastoin lakia, mutta mehän tahdomme että laki tapahtuisi; kuinka silloin aseisin kävisimme, ymmärrätkö? Laki on heidät saavuttava!

2:NEN MARKKINAMIES:

Hänen puheensa ovat lapsekkaat!

1:NEN MARKKINAMIES:

Kruunu on kaukana. Rupee sinä kuninkaaksi. Me kannatamme sinua.

SAMUEL CRÖELL:

Minä olen kuninkaan palvelija ja ajan hänen oikeuttansa. Mutta kapina on vääryys ja laittomuus. Luottakaa Ruotsin hallitukseen.

1:NEN MARKKINAMIES:

Herrat sinut kukistavat. Mitä me sitten?

SAMUEL CRÖELL:

Oikeus ei kukistu.

2:NEN MARKKINAMIES:

Hänen puheensa ovat lapsekkaat.

MARKKINAVÄKI:

(Kiistelevät keskenänsä meluten)

Mikä oikeus! Samoja herroja ne on Ruot-
sissakin. Ei herra herraa kosta.

3:S MARKKINAMIES:

Tuli on sytytetty vaaralla!

MARKKINAVÄKI:

(säikähtäen hyppäävät pystyyn ja tahtovat paeta)

Herrat!

SAMUEL CRÖELL:

(huutaa)

Hei miehet! Seis! (Kaikki seisahtuvat) Mihin nyt? Karkuunko? Te tiedätte, että he tulevat sotaväkeä kirjoittamaan. Saako hänen majesteettinsa sotaväen otosta karata?

2:NEN MARKKINAMIES:

Mitä hän tarkoittaa?

4:S MARKKINAMIES:

Mies on meitä vastaan!

MARKKINAVÄKI:

Tulkaa pois!

(Osa pakenee).

SAMUEL CRÖELL:

Teitä vastaan en ole. Teidän puolellanne olen. Näen että teille tehdään vääryyttä ja tahdon, että laki teitä suojelisi. Sentähden, katsokaa, älkää tekään tehkö väärin. Älkää olko pelkureita. Jääkää tänne minun kanssani. He

tulkoot; me seisomme tässä. Minä puhun teidän puolestanne. Minä kiellän heitä ruplaveroja kantamasta, näytän, että se on asetusta vastaan. He pelkäävät minua, kun te olette minun kanssani ja näette mitä he tekevät. Mutta jos pakennette, mitä voin minä yksin! Rohkeat olette, ette pelkää metsän vaaroja, ei vettä eikä tulta. Miksi pelkäätte herroja?

(Kuuluu rummun pärinä kaukaa.)

3:S MARKKINAMIES:

Kuulkaa mikä se on?

2:NEN MARKKINAMIES:

Sotakomissarjuksen rumpu! Jo tulevat.

MARKKINAVÄKI:

Kuulkaa, kuulkaa, pois täältä joutuin!

(Osa pakenee.)

SAMUEL CRÖELL:

«Sotakomissarjuksen rumpu!» Joku pikentti pahanen puupalikoilla päristelee tyhjää rakkoa.

Mitä siinä on pelkäämistä. Äänihän se on vaan. Lapsiahan tuommoisella pärinällä pelotetaan, prrrr! Ja jos sieltä nyt tulee niitä koko joukko hierilakkisia töyhtöpäitä, roimahousuja, — älkää olko millännekään; ei töyhtö ole muuta kuin linnun häntäsulka ja hansikas on palanen vasikan nahkaa ja roimahousut tyhjää ilmaa täysi. Jos tulee vaikka uusi maaherra itse, nuori Stenbock, miekkoinensa, älkää hämmästykö miekkaa eikä hänen pukuansa. Sen puvun sisässä istuu poikanulikka, jonka reidet ovat vielä kuumat mammansa koivurieskasta. Jos tulee Törnshjöld, niin tietäkää, että se on virkaheitto. Tai tulee Metstake, toinen virkaheitto, ja rupee ärjymään; muistakaa, että se on vaan tyhjä rähinä. Kellä ei ääntä olisi, kun huutamaan rupee! Hän pöyhistelee ja kääntelee vartaloansa kuin kalkkuna, mutta samassa hänen mahansa löllyy kuin lihavan ämmän.

(Rumpu kuuluu selvemmin. Kaikki kavahtavat ylös ja aikovat lähteä, osa lähtee.)

1:NEN MÄRKKINAMIES:

Ota jousi, rupee päälliköksemme! Käske ampumaan! Minä palautan vielä kaikki karkuun lähteneet! Mitäs teet?

2:NEN MARKKINAMIES:

Kuninkaaksemme rupea! Jos meitä ei riittäne, saat apua; kaikki pakolaiset palajavat. Nousee koko Karjala, Inkeri - —

SAMUEL CRÖELL:

Minulla ei ole siihen oikeutta.

1:NEN MARKKINAMIES:

Ota oikeus!

SAMUEL CRÖELL:

Jääkää kanssani, kuka uskaltaa. Jouset pois!

2:NEN MARKKINAMIES:

Heitä lorusi! Kukapa tässä päänsä satimeen pistäisi.

1:NEN MARKKINAMIES:

Salli ampua edes koetteeksi! Kuuletko? Vihellän kaikki takasin. Tässä on hyvät lymypaikat.

SAMUEL CRÖELL:

Ääh, sinä pelkuri! Näreidenkö takaa sinä ampuisit miehinesi ja jousinesi! Paeta et saa, kun kuulet komisarjuksen rummun, se kutsuu väkeä kokoon. Ampua et myöskään saa, se olisi kapina. Siis sinun täytyy seista. (Pelottaen): Katso etees, etten sinuakin vielä käräjille haasta!

(Kaikki markkinamiehet pakenevat.)

KOLMAS KOHTAUS.

SAMUEL CRÖELL, PEKKA:

SAMUEL CRÖELL:

Ha-ha-ha. Taas jätitte minut yksin asiantanne ajamaan. (Menee perälle, tähystelee vasemmalle). Siellä tulee jo vakoojamiehetkin niin että lumi tuiskuaa suksen tieltä. He laskevat mäkeä alas, Rolli ja Lahnas eteenpäin kumartuneena, «nyt, nyt, se paholainen saa kiinni», ponnista paremmin, ai-ai, jo on kintereillä! Ja itse Paavolakin, eikö se ole Paavola, tuo pieni kerä mäen rinneellä, vanha, jykevä Paavola — hipoo eteenpäin

kuin olisi hirven jäljillä. Tulevat tännepäin. —
No Pekka, me jäämme taaskin kahden. Ethän
peljänne?

PEKKA:

Piru tietää.

SAMUEL CRÖELL:

No-noo! Ethän karhujakaan pelkää.

PEKKA:

En.

SAMUEL CRÖELL:

Et peljännyt kerran, vaikka seisoit aseetto-
mana sylen päässä.

PEKKA:

En peljännyt.

SAMUEL CRÖELL:

Ja pelkäisit herroja!

PEKKA:

Karhu on sentään toista. Olihan minulla ainakin puukko.

SAMUEL CRÖELL:

Mutta se olisi sinut nutistanut. Sinä olit kuolemaa vastassa etkä peljännyt; tiedän Pekka, ettet peljännyt.

PEKKA:

Minulla oli puukko, ja minä olisin noin — noin —, jos olisin joutunut alle.

SAMUEL CRÖELL:

Ei karhusta puukolla päästä.

PEKKA:

No olisin sitten henkeni heittänyt. Annatko möyhertää tällä puukollani, niin en nytkään pelkää vaikka tulis herroja kaksikymmentä, ja menköön henkenikin.

SAMUEL CRÖELL:

Menköön henkesi? Mutta miksi et uskalla sitten aseettomana seista.

PEKKA:

Antaisinko heidän pilkata ja raadella! Panisivat vielä kiinni. Minkä hyvän edestä? Eei.

NELJÄS KOHTAUS.

Entiset PAAVOLA, ROLLI, LAHNAS, kolme muuta vakoojamiestä.

PAAVOLA:

(pysähtyy, huomattuaan SAMUEL CRÖELLIN)

Hei Samuli! Sinäkö täällä; joudu, ettet jää vainolaisen jalkoihin! Käy taakseni suksille!

SAMUEL CRÖELL:

Tästä en lähde minnekään.

PAAVOLA:

Heitä on suuri joukko vouteja ja vallesmanneja; komisarijus itse tulee etunenässä, kolmi-valjakolla.

SAMUEL CRÖELL:

Hänellepä minun onkin asiata!

PAAVOLA:

Se on Törn skjöld, vihamiehes. Tule joutuin

(PEKKA pakenee).

SAMUEL CRÖELL:

En ole mitään pahaa tehnyt; miksi pakenisin!

PAAVOLA:

(hyppää suksilta, tulee SAMUEL CRÖELLIN luo)

Joko olet ottanut vanhan pääsi jälleen. Sinä olet yksin. He tappavat sinut!

SAMUEL CRÖELL:

Eivät tapa. Minulla on mahti puolellani. Minuun ei saa kukaan kajota.

PAAVOLA:

Näätkö kuinka jo pimenee, ja pimeässä he uskaltavat.

SAMUEL CRÖELL:

Ruotsin valta on kerran kostava kaikki vääryydet.

PAAVOLA:

Menehdyt siihen uskoosi!

SAMUEL CRÖELL:

Se on *sinun* uskos.

PAAVOLA:

Jousta emme voi jännittää herroja vastaan, meidän täytyy paeta.

SAMUEL CRÖELL:

Onhan laki.

PAAVOLA:

— ja he itse tuomarina. Ei ole meillä aseita heitä vastaan, Samuli. Seisomme kuin pedon edessä. Jos voimme salaa iskeä, niin iskemme; jos hän vainuaa meitä, me hänet petämme; jos joudumme eteen, me liehakoimme häntä lakki kourassa. Mitä muuta tekis se, jolta on ase otettu.

— Samuli, sinä olet meidän mies, vaan et ole talonpoika. Sinä rakastat heitä ja tahdot että oikeus tapahtuisi heidän keskellensä. Me emme välitä heistä. Vielä enemmän: me vihaamme heitä. Jos heillä olisi kynnet niinkuin kotkalla, jos hampaat niinkuin sudella ja jos voimat niinkuin karhulla, ja he nousisivat meitä vastaan, me emme vihaisi heitä. Mutta he eivät ole meitä pitemmät, ei voimat riitä meidän voimillemme, samaa ihmisrotua, samaa verta ja lihaa, ja kuitenkin — meidän täytyy seista aseettomina heidän edessään ja paeta heitä, tikari tupessa. Se on siksi, Samuel, — siksi me vihaamme heitä, vihaamme! Oh; mitä puhunkaan sinulle!

SAMUEL CRÖELL:

. Niin, niin, ehkäpä niin täytyy olla, että te pakenette.

PAAVOLA:

Lähdemme rajan yli; muutamme pois koko heimo näiltä mailta. Kiskokoot mitä petäjästä irti saavat. — Seuraa meitä Samuli! Siellä on suuret metsät, paljon riistaa, siellä hirvet, siellä otson ottelut. Tule!

SAMUEL CRÖELL:

Te lähdette. Lähtekää. Kuolleen en kulje teidän kanssanne.

PAAVOLA:

Kuolleenako, Samuli? Metsässä on elämä. Päivä kimmeltää huurteisessa petäjässä! Rakastit sinä ennenmuinoin hiihtoretkiä, rakastit peijaisia ja vanhoja Väinön lauluja. Jätä tämä kaikki, herrat ja heidän oikeutensa. Mennään! — Samuli, eihän ole Ruotsin mahti täällä. Kuka sinut pelastaa?

SAMUEL CRÖELL:

En tiedä minä. Oikeus itse. No, teidän jumalanne, jos niin tahdotte!

ROLLI:

Jo laskevat vaaran rinnettä.

PAAVOLA:

Ota tämä tikari, olethan ilman mitäkään.

SAMUEL CRÖELL:

En tarvitse.

PAAVOLA:

Hyvästi sitten Samuli! Jos vielä meitä kaipaisit, hae rajamailta, kevään tullen vasta etenemme siitäkin. — Tule alas lumituisku, tule pyry, suksen latu peitä vainoojilta! Hyvästi!

(PAAVOLA ja ROLLI hiihtävät pois).

VIIDES KOHTAUS.

SAMUEL CRÖELL, yksin.

SAMUEL CRÖELL:

Yksin! Juuri niinkuin Räisälässä, paitsi että tällä kertaa Pekkakin on karannut. Karhuja ei pelkää, mutta herroja —! Tuolla he menevät. Hyvästi, hyvästi!

Sanoin heille, että minulla on usko. Onko minulla? Herra jumala, miksi olenkaan täällä! Pois! —

Olenko ruvennut epäilemään ihan viime hetkellä. En ymmärrä miksi olen täällä, — ketä puolustan, kun ei täällä ketään ole. Ja nyt juuri minun pitäisi ymmärtää. Järkeni, järkeni, miksi minä olen täällä?

Jalka ei nouse, on kuin naulattu maahan. Tiedän, etten tule liikahtamaan paikaltani. Minun

täytyy jäädä. Miksi, miksi? Kohta he ovat täällä. He lyövät. Oh, kun en ottanut veistä Paavolalta! Pois! —

Oikeutta? — Mutta mitä voin yksin heitä vastaan! He eivät kuule minua. Heidän vihansa on sammumaton. Mitä hyötyä on kelleen siitä että he saavat kiduttaa minua! En muista syytä, miksi olen täällä. Järkeni, järkeni!

Nyt, — nyt muistan. Se oli se *suuri* oikeus. Minä tahdoin olla sokeana kaikelle muulle; ei kysyä mitä tulee; ainoastaan uskoa! Sofia sanoi: «Jollen olisi oikealla ajalla tullut, sinä olisit linnan kellariholvissa. Eikö se ollut kaikkivaltiaan viittaus.» Minä vastasin: «Jollet sinä, niin jotain muuta». Sehän oli minun uskoni. Mutta nyt? Täällä ei ole ketään. Sofia ei tule. Ei kukaan tule. Ei mikään tapahdu. He vievät minut Käkisalmen linnan holviin. — Oh, miksi aukenevat väkisin silmäni! Kiinni, kiinni! Noin. Ei mitään kuulu. He ovat juuri ahteen alla.

Olisinko minä tyhmä. He kaikki sanovat minua lapsekkaaksi. He eivät usko oikeuteen, kun herrat itse ovat tuomarina. Ei Sofiakaan usko. «Suuri lapsi», hän sanoi. En ymmärrä jotain. En näe jotain, jota kaikki muut näkevät.

Kuka on sanonut minulle, että minun täytyy ajaa oikeutta? Ja panna silmäni kiinni. Että minun *täytyy*. Jospa onkin joku muu tie, kuin nyt olla tässä. Herra jumala, muu tie, jota minä en näe! En osaa ajatella.

Kuka se on se toinen, joka tahtoo väkisin avata silmäni? Tällä viimeisellä hetkellä! — Jättää kaikki syytökseni ja käräjätoimet. Kapinaako? — Ei, ei ihmisverta. Paetako? — Ei paeta. Syleillä onnetonta Törnskjöldiä. Mitä! Mitä! (Huu-
taa): Mutta oikeus! (Polvillaan maassa): Oh tätä tuskaa! Pois kaikki! Tahdon olla sokea. Sinä maan jäinen kivi, ole sinä minun uskoni, minä pidän sinusta kiinni, vaan sinusta. Nyt en näe muuta, kuin sinun. Minä uskon, että oikeus elää maailmassa. Minun täytyy sitä ajaa. Minä uskon että on oikeus, joka rankaisee, joka erottaa Törnskjöldin virasta. Minä uskon, että minun täytyy pitää silmäni kiinni eikä peljätä, — että vielä jotain tapahtuu! — Ah, nyt on minun hyvä olla, nyt en näe muuta kuin sinun.

(Rumpu kuuluu räikeänä, läheltä. SAMUEL
CRÖELL kavahtaa pystyyn.)

Nyt on myöhäistä paeta. (Helpoituksella): Ah!

(Kuuluu hevosten töminä, pysähdyshuudot
ja piiskan lyönnit.)

KUUDES KOHTAUS.

SAMUEL CRÖELL. TÖRNSKJÖLD, vousteja,
vallesmanneja ja sotamiehiä.

TÖRNSKJÖLD:

(piiska kädessä)

Tyhjä kylä; ei ainoatakaan elävää sielua;
kaikki siis täältäkin karkuun lähteneet. Kirottut
moukat!

1:NEN VOUTI:

Tuoll' on joku, tuolla kiven luona.

TÖRNSKJÖLD:

Ohoi! Kuka siellä?

SAMUEL CRÖELL:

Oikeuden palvelija.

MUUT:

Samuel Cröell!

SAMUEL CRÖELL:

Minä hain sinua, Törnskjöld. Hyvä, että
tulit minua vastaan.

TÖRNSKJÖLD:

Vai hait sinä minua ja minä tulin sinun etees.

1:NEN VOUTI:

Hänellä on väkijoukko takanansa. Varokaa itseänne kaikki. Tää on ansa meille.

SAMUEL CRÖELL:

Sinulle on tällä kertaa asiata.

2:NEN VOUTI:

Puhuttele häntä ystävällisesti.

1:NEN VOUTI:

Hän antaa merkin ja joka suunnalta saamme nuolia silmillemme.

TÖRNSKJÖLD:

Sano asiasi.

SAMUEL CRÖELL:

Kuninkaan nimessä kiellän sinua toimittamasta sotaväen ottoja noiden voutien seurassa.

Mitään ylöskantoja ette saa toimittaa näissä tilaisuuksissa. Olette kuin pedot kansan niskassa. Taas olette kantaneet laittomia ruplaverojanne. Tietäkää siis, että tänäpäivänä olen julistanut ne kaikki laittomiksi ja vapauttanut talonpojat niistä. Saatte kääntyä takasin. — Onko sinun kylmä, Törnskjöld, koska vapiset?

I: NEN VOUTI:

No, kun on sinulla kerran semmoinen valta. — Me kannamme mitä meille vanhastaan on kuulunut.

SAMUEL CRÖELL:

Tästä lähin se ei kuulu enää teille.

TÖRNSKJÖLD:

Kuninkaallinen viskaali, sallinette minun sentään toimittaa väenottoa hänen majesteettinsa armeijaan.

SAMUEL CRÖELL:

Kuninkaan nimessä kiellän sinua tulemasta rumpuinesi kansanjoukkoon niinkuin haukka varpusten niskaan. Kihlakunnittain sinun täytyy ensin kutsua kokoon väki määräpäiväksi. Kaikki

tämmöiset sotaväen otot, ilman mitään ilmoitusta, ovat laittomia. Saat siis sinäkin kääntyä takaisin ja toimittaa asiasi vasta paremmin. Tulet uudestaan syytettäväksi.

2:NEN VOUTI:

(TÖRNSKÖLDILLE)

Älä ylly, vaikka ärsyttääkin.

TÖRNSKJÖLD:

(vallesmanneille)

Menkää, tiedustelkaa, kuinka monta hänellä on jousimiestä ja onko pyssyjä. (SAMUEL CRÖELLILLE)
Näyttänet minulle kuitenkin, onko täällä paljonkin sinulla sotakuntoista nuorisoa.

SAMUEL CRÖELL:

Katso itse, täällä ei ole yhtäkään.

TÖRNSKJÖLD:

Leikki pois. Käske esiin vaan; kaikessa ystävydessä tässä tarkastaisimme.

SAMUEL CRÖELL:

Tässä ei ole muita kuin minä ja minun valtakirjani. Mitä te kiertelette minua kuin kisat kuumaa puuroa. «Kaikessa ystävydessäkö»?

1:NEN VOUTI:

(TÖRNSKJÖLDILLE)

Hän tahtoo saada meitä tekemään väkivaltaa sitten kantaakseen meidän päällemme.

TÖRNSKJÖLD:

Se on selvä. Hänellä ei ole mitään asetta. Ohoo, älä luule meitä niin herkkäuskoisiksi, käärme! (SAMUEL CRÖELLILLE) Jos olet yksin, Samuel, niin tule meidän seurassamme. Meillä on hyvät hevokset. Miksi aina riitelisimme, johan niihin kyllästyinkin.

SAMUEL CRÖELL:

Onko ystävällinen puheesi vilpiton, en tiedä. Mutta monta kertaa olen sinua ajatellut ja minun tulee surku sinua, että niin paljon olet saanut vastoinkäymisiä kokea. Sanovat kovan onnen

sinua jo lapsuudessa seuranneen, äsken kadotit virkasikin. Usko minua, ei se ollut helppoa minullekaan.

TÖRNSKJÖLD:

Hm, hm, vai ei ollut sinullekaan.

SAMUEL CRÖELL:

Sinä näytät taipuisalta. Toivotaanpa siis, että kaikki onnettomuutesi ovat päättyneet. Tuohon käteen, Törnskjöld!

VALLESMANNI:

Ei ole ketään koko kylässä. Pakenijain selvät jäljet veivät itään käsin.

TÖRNSKJÖLD:

(juoksee SAMUEL CRÖELLIN päälle, jota alkaa lyödä piiskalla. 1 ja 2:nen vouti pidättävät TÖRNSKJÖLDIÄ väkivoimalla.)

1:NEN VOUTI:

Malttakaa, malttakaa, herran tähden, hän on kuninkaan valtuutettu!

TÖRNSKJÖLD:

Päästäkää minut irti! — Sinä, Samuel, — minun elämäni olet sinä myrkyttänyt. Kaikki toiveeni olet sinä ruhjonut, kaiken tulevaisuuteni särkenyt. Niinkuin kyykäärme olet sinä ollut minun tielläni — ja saitpa, saitpa, minua pistetyksi.

SAMUEL CRÖELL:

Usko minua, kun sinulle on tapahtunut oikeus, on se sinulle parasta mitä tapahtua voi. Maaherran virkasi tuomitsi sinulta hänen majesteettinsä, enkä minä. Minä ajoin vaan oikeuden asiaa. Ja aijon ajaa vastakin.

TÖRNSKJÖLD:

(ryöstäytyy irti)

Niinpä tapahtukoon sinullekin kerran oikeus!

(lyöpi piiskalla, mutta otetaan jälleen kiinni)

SAMUEL CRÖELL:

Törnskjöld, Törnskjöld, hillitse mielesi. Jaksatko vastata teoistasi.

TÖRNSKJÖLD:

Päästäkää minut irti, sanon. Te olette minun todistajani. Me tulimme sotaväen kirjoitusta toimittamaan, mutta tämä kansan villitsijä ennättää joka paikkaan meidän edellämme ja me löydämme kylät tyhjinä. Jos ette anna minun piiskata häntä, niin vangitkaa minun vastuullani; sitokaa kädet ja jalat ja viekää linnaan. Niin totta kuin elän on meillä oikeus se tehdä. (Päästeetään irti) No viskaali, tulitko kerrankin kiinni. Sinä asetusten tuntija, muistat kai mitä sanotaan hänen majesteettinsa sotaväenoton häiritsemisestä. Sinä olet vielä pahempaa tehnyt, sinä olet auttanut kaikki pakenemaan! Asetus ei tee poikkeusta viskaaleja varten. Kerran sinä tuomittiin kuolemaan petoksistasi. Silloin luikertelit irti kahleistasi. Vieläkö nytkin luikertelet!

SAMUEL CRÖELL:

Koetin kaikin voimin estää heidän pakoansa.

TÖRNSKJÖLD:

Valehtelet! Sotamiehet, sitokaa hänen käntensä!

(SAMUEL CRÖELL sidotaan).

1:NEN VOUTI:

Tämä juttu loppui somemmin kuin luulin-
kaan.

2:NEN VOUTI:

Hyvän rekryytin sai sotakomissarius.

SAMUEL CRÖELL:

Törnskjöld, etkö luule, että kerran minua
kysytään Ruotsissa. Silloin sinun on tuleminen
tilille. Sinä tiedät, että teet minulle vääryyttä, etkö
usko että oikeus on kerran tapahtuva!

TÖRNSKJÖLD:

Kuninkaallisen asetuksen mukaan sinut van-
gitsin ja nyt linnaan heitän odottamaan tuomio-
tas. Olet kansan villitsijä, kuninkaan pettäjä. Te
kaikki olette minun todistajani.

MUUT:

Olemme.

TÖRNSKJÖLD:

Kuulitko Samuel? – Nyt tapahtuu sinulle oikeus! Eteenpäin sotamiehet! Käkisalmeen tämän kavaltajan kanssa!

2:NEN VOUTI:

(mennessä)

Tulipa kerran kiinni!

1:NEN VOUTI:

(samoin)

Tulit itse surman suuhun, houkka! Kyllä nyt kiinni pysytkin.

(Vievät SAMUEL CRÖELLIÄ, pahoin pidellen).

Esirippu.

NELJÄS NÄYTÖS.

Metsä Käkisalmen linnan edustalla. Ilta.

ENSIMÄINEN KOHTAUS.

SOFIA. LISBETA.

(Tulevat vasemmalta.)

SOFIA:

Tuossa on linnan portti.

LISBETA:

Siellä siis istuu isä raukka!

SOFIA:

Kolme pitkää vuotta ryövärien ja murhamiesten seurassa, vankilan holvissa, jonne ei milloinkaan aurinko pääse. Kolme pitkää vuotta!

LISBETA:

Niin, äiti, «kolme pitkää vuotta»; mutta kuinka monta pitkää vuotta olen *minä* kulkenut kuin vangittuna, tietämättä tulevaisuudestani, toivon ja epätoivon välillä! Niitä on enemmän kuin kolme. Pian olen Jöranille jo liian vanha.

SOFIA:

Niin, niin, lapseni, minun sydäntäni kouristaa, kun ajattelen teitä kahta. — Kuinka toisin on kaikki käynyt!

LISBETA:

Ja kuitenkin luulit voivasi edeltäpäin laskea kaikki. — Sinä tiesit jo nimenkin: Rosencröell. — Rosencröell!

SOFIA:

Niinpä niin Rosencröell! — Ei kaikki ole vielä menetetty.

LISBETA:

Minä en jaksa toivoa enää.

SOFIA:

Lapseni, lapseni, tiedäthän kuinka paljon olen koettanut — ja ettei syy ole ollut minun.

LISBETA:

Niin, niin äiti, — ei sinun. Tiedän kuinka paljon olet uhrannut ja koettanut.

SOFIA:

Mutta yksi oli sentään kaikkein vaikein. *Minä* olen rukoillut Törnskjöldiä! Rukoillut että hän säälisi vaimo raukkaa ja päästäisi vihdoinkin hänen miehensä. Minä, Lisbeta, Törnskjöldiä!

LISBETA:

Yhtä kummallista on, että Törnskjöld on suostunut.

SOFIA:

Hän antoi palvelijansa vastata: «päästän taikka en, sen saamme nähdä; linnan edustalle tule miestäs tapaamaan, silloin asiasta puhumme.» — Tänä iltana siis. Nyt, Lisbeta, alkaa soma leikki. Hiukseni ovat harmaat, mutta murtunut

en ole. Aikeeni ovat suuremmat kuin koskaan ennen.

LISBETA:

Sinä aijot kai isässä *herättää* taas jotakin.

SOFIA:

Luulen että kolme vuotta hirveää vääryyttä kärsittyänsä hänessä on itsestäänkin herännyt se, mikä tarvitaan.

LISBETA:

Mitä tarkoitat?

SOFIA:

Herännyt tuo toinen, — voimaa antava koston tuli, — niin että hän nyt kerrankin tahoo toteuttaa *omaa* oikeuttansa! — Hänen toimensa on tähän asti jäänyt miedoksi. Niinkuin joku «kirjuri» vaan olisi jotain puuhannut. Mutta kun hän vihdoinkin nousee *oman* loukatun oikeutensa puolesta, silloin on toinen ryhti oleva hänen käsi-varressaan eikä hän ole hylkäävä miekkaa. Lisbeta, kuinka tyhmää: ajaa oikeutta ilman miekkaa!

LISBETA:

En voi ajatella isää miekka kädessä.

SOFIA:

Hän on taitava miekkailija.

LISBETA:

Se on kyllä totta: mahdoton on aatelismies ilman miekkaa. Mutta ketä hänen pitäisi kostaa?

SOFIA:

Voi lapsi, kuinka vähän tiedät omasta isästäsi. Koko tämän läänin aatelisto hänen täytyy lyödä alas. Ne ovat kaikki sekä oikeuden että hänen vihollisensa.

LISBETA:

Mutta luuletko, että se olisi kuningattaren mieleen.

SOFIA:

Kuningatar ei sydämessään mitään niin toivo, kuin että semmoinen mies ilmestyisi.

LISBETA:

Mutta sanotaanhan, että kuningatar on tämän läänin kaikki maat aatelisille suosikeille lahjoittanut.

SOFIA:

Kuningatar ei muuta voinut. Hänen täytyy heitä syöttää. Mutta hän tietää mitä se hänelle maksaa. Ja siksi hän sydämessään salaisesti ajattelee: jospa löytyisi se mies, joka heidät kukistaisi! Minä sanon sinulle: se mies on Samuel Cröell.

LISBETA:

Äiti, sinun aikeesi ovat aina niin pelottavan rohkeat.

SOFIA:

Ensin on Törnskjöld kukistettava, joka on nyt osannut tehdä itsensä tämän linnan päälliköksi. Oh, Lisbeta, koston päivä on tuleva! Oikeuden päivä! Onko suurempaa vääryyttä maailmassa tapahtunut! Hän, joka ilman mitään tutkintoa salpasi Samuelin tähän linnaan, on päässyt saman linnan päälliköksi. Kolme vuotta on hän osannut viivyttää tutkintoa, pidättänyt

valistuskirjoja ja antanut vaan omia selityksiänsä Ruotsiin. — Törnskjöld on julma, niin että äidit lapsiansa pelottavat hänen nimellään. Hänen silmänsä palavat kuin kekäleet. Hän ylläpitää vanhaa vihaa, hän puhalttaa sitä joka paikkaan ja kaikkiiin. Talonpojat vapisevat hänen edessään. Lisbeta, kerrotaan, että hän oli tahtonut muutamilta talonpojilta silmät puhkaista, kun he olivat pyrkineet linnaan Samuelin puheille. Hän on nyt niinkuin mielipuoli. Ja tämmöistä inhoitettavaa vääryudentekijätä vastaan auttaisi käräjät ja laki ja oikeus ilman väkivaltaa. Että yhden miehen ikä ja vankeus vanhoilla päivillä pitääkin niin selvää asiata todistaa! Niinkun kyykäärmeen minä musertaisin hänen päänsä — ja muserrankin, Lisbeta. Väkivaltaa vastaan väkivalta!

LISBETA:

Äiti, mitä on nuo miehet, jotka tulevat tänepäin kuin väijyen meitä?

SOFIA:

Ne ovat meidän ystäviä, jousimiehiä, — jos Törnsköldin pistäis päähän juonitella. He

tuovat miekan minulle, jonka annan Samuelille, heti kun hän on päästetty.

LISBETA:

Kaikki sinulla on valmiina. Voi äiti, olet-han sinä hellä minulle?

SOFIA:

Lapseni, älä pelkää. Sinun tähtes kaikki, sinun tulevaisuutes tähden! (Vasemmalle): Psh! tänne!

TOINEN KOHTAUS.

ENTISET. 1 JA 2:NEN JOUSIMIES. TALONPOIKA.

1:NEN JOUSIMIES:

(tuoden miekkaa)

Tässä on. Ei kukaan ole mitään huomannut.

SOFIA:

(Vetää miekan tupesta. Lisbetalle:)

Katso kuinka kaunis se on ja kiiltävä!

LISBETA:

Äiti, äiti, ettei vaan linnasta joku näkisi.

(SOFIA kätkee miekan pensaikkoon.)

1:NEN JOUSIMIES:

Kylässä on väkeä enemmän kuin luulimme-
kaan. Hiljaa ovat, ja varuillansa. Ensi merkin
saatua, juoksevat kaikki tänne.

2:NEN JOUSIMIES:

Meidän kylän pojilla on sirppiä ja viikatteita.

SOFIA:

Hyvä on.

(Linnasta kuuluu kellonsoitto.)

LISBETA:

Ah, kuinka säikähdin!

SOFIA:

Se on iltahuuto vaan. Vangit ja linnaväki
soitetaan riveihin ja tarkastetaan ovatko kaikki.

Sitten seuraa ruoka-aika. Sen jälkeen yösoitto. Ja sitä ennen on määrä Törn skjöldin tuoda Samuel tänne.

LISBETA:

Äiti, täällä syntyy ehkä taistelu.

SOFIA:

Voi lapseni, sinä pelkäät. Lähde kylään ja odota siellä meitä.

(LISBETA menee.)

TALONPOIKA:

Joko nyt? Saanko pian tavata viskaalia, ennenkuin kukaan muu?

SOFIA:

Kohta, kohta. Pysytykää loitompana vielä. Jos linnanhera näkee teidät, hän ei tuokaan viskaalia.

TALONPOIKA:

Mutta minun pitäisi kaikin mokomin puhua viskaalin kanssa, jos vielä vievät hänet takasin linnaan, kuten sanovat.

SOFIA:

Mikä asia?

TALONPOIKA:

Näätsen, perintöriita. Katsos näitä pape-reita, armollinen rouva, kun lukea osaat — —

SOFIA:

Sinun perintöriitojasiko tässä olisi aika selvitellä.

TALONPOIKA:

Minulla näet on velipuoli, pahansisuinen mies, jos oikeen puhutaan; tämä nyt, kun isä kuoli, ja äiti oli jo ennen kuollut, — me olemme näät saman emon lapsia — maltahan nyt armolinen rouva, kuule loppuun, tämä on tärkeä ja pulmallinen asia — olen tullut pitkältä matkaa.

SOFIA:

Tällä tärkeällä hetkellä ei ole aikaa kuulla loruja.

TALONPOIKA:

Lorujako? Ei ne asiat ole meille loruja. Ei ole rouva viskaalin väarti. (Menee.)

SOFIA:

Tänne jousimiehet! Nyt on tullut aika. Tästä hetkestä siis kaikki riippuu! — Jos Törnskjöld tulee ilman vartioita, me hänet amмумme, ja hänen täytyy kaatua äännähtämättä.

I:NEN JOUSIMIES:

Jos uskaltaa näin näköisällä paikalla.

SOFIA:

Piiloudutte tuonne pensaikkoihin. Minä yksin jään näkyviin ja vastaan kaikesta. Linnaväki on tyytymätön hänen komentoonsa. Ja kun hän on kerran hengiltä, te huudatte miehet kylästä ja viskaalin johdolla juoksette linnaan; sen väki helposti taipuu antautumaan. Sanoman levittävät muut, ja ympärillemme kokoontuu muutamassa päivässä suuret joukot.

2:NEN JOUSIMIES:

Ei ole epäilystä.

SOFIA:

Törnskjöldin kuolemalla alkaa kapinamme.

1:NEN JOUSIMIES:

(jännittäen jouta.)

Ennen epäilisin lävistää ilvestä, kuin tämän linnan herraa.

2:NEN JOUSIMIES:

Kevyesti niinkuin teiriin lentää nuoli minunkin jousestani.

SOFIA:

No niin, ammumme vaan, jos ilman vaaraa sen voi tehdä. Minä annan merkin, nostan tämän huivin. Silloin! — Jollen nosta, älkää ampuko, vaan sopivassa hetkessä vetäytykää kenenkään näkemättä kylään takasin. Ja odottakaa siellä. Toinen tälle puolelle ja toinen tuolle.

1:NEN JOUSIMIES:

Paha vaan, jos kauan vielä viipyy, kohta on niin pimeä, ettei näe ampua.

2:NEN JOUSIMIES:

Hiljaa! Ellen erehdy, — kuulen askeleita tännepäin.

SOFIA:

Nyt paikoillenne.

(Jousimiehet hajoavat eri suunnille.)

Törnskjöld yksin! — Siis vielä kerran valehdella nöyrytynttä.

NELJÄS KOHTAUS.

SOFIA. TÖRNSKJÖLD

TÖRNSKJÖLD:

Sinä siellä kuka olet? — Ahaa, Sofia! Harmaaksi olet sinäkin käynyt. Näytäppäs kun katson sinua. Sama, sama olet. Ei ylpeys ole vielä

hivunut sinusta. Ei ole vielä kangistunut niskasi. Sinä olet meidän rotua. Tahdot vaan teeskennellä nöyrää, että sinulle Samuelin antaisin. — Tule linnaan, siellä saamme puhua.

SOFIA:

Linnaanko? Pelkään tuota linnaa ja sen holveja.

TÖRNSKJÖLD:

Sinä pelkääät?! Ei ole totta. Sinä et pelkää paholaista itseänsä, — kuinka sitten hänen linnaansa. Ylpeä olet vaan. Et tahdo tulla hakemaan Samuelia, tahdot että hänet sinulle toisin.

SOFIA:

Sano minulle, Törnskjöld, — ymmärräthän vaimon tuskaa, joka kolme vuotta on ollut erotettuna miehestään, sano, etkö jo pian päästä häntä puheilleni; päivä on lopussa.

TÖRNSKJÖLD:

Mistä tuo hellä puhe? Mikset tule linnaan, tahdon nähdä teidän tervehtivän toisianne, ja

kuulla mitä Samuelilla on sinulle sanomista. Jos tottelet, päästän hänet ehkä vielä tänä iltana kokonaan vapaaksi. — On tapahtunut semmoista, jota en odottanut. Samuel Cröell on meille vaaraton. Hän on sitten vuoden ajan mykkä.

SOFIA:

Mitä sanot?

TÖRNSKJÖLD:

Meillä on ollut linnassa täysi rauha. Kaikki valituskirjat yhtäkkiä päättyivät. Hän ei puhu enää mitään kellekään. Syyttäjä ilman kieltä!

SOFIA:

Ei voi puhua?

TÖRNSKJÖLD:

Ruotsista oli tullut vastaus Samuelille, odottamaton vastaus hänen kaikkiin valituksiinsa.

SOFIA:

No?

TÖRNSKJÖLD:

Hänelle annetaan virkaero ja valtakirja pois. Hänen toimensa ei ole Ruotsin hallitukselle tuottanut sitä hyötyä, jota oli odotettu.

SOFIA:

Sitäkö vaan! Ja siitä saakka —?

TÖRNSKJÖLD:

Siitä saakka hän vaikenä ja meni harmaaksi

SOFIA:

Sen arvasinkin: hän vaan ei *tahdo* puhua. On siis oppinut ettei puheilla ja kirjoituksilla mitään aikaan saada.

TÖRNSKJÖLD:

Ähää, jopa näytit kyntesi. Tunnen sinut, korskea rouva! No niin, se onkin paremmin mieleeni. Mitä tässä valehdella! Erehdyt kuitenkin suuresti. Hänen silmässäänsä ei pala koston tuli. Hän on nöyrä. (Unohtaan vihansa): Sofia, on kummallista, mutta minusta näyttää, ettei hän enää ole oikein — kuinka sanoisin —

SOFIA:

Mistä sen päätät?

TÖRNSKJÖLD:

Hänen katseestansa joskus näen, ettei hän enää muista, mitä on ollut.

SOFIA:

Olisi antanut anteeksi sinulle?

TÖRNSKJÖLD:

Niin, aivan kuin olisi -- (Havahtaen): Mitä, — mitä! siksihän päätänkin, ettei hän ole täysijärkinen. Minua vaivaa hänen synkkä katseensa, kammottaa.

SOFIA:

Siis päästä irti kurja mielipuoli.

TÖRNSKJÖLD:

(Miettien, niinkuin itseksensä):

Niinkuin mielipuolen voisin hänet päästää, vaan ei niinkuin viisaan.

SOFIA:

Mutta joutuin; katso kuinka jo alkaa hämärtää.

TÖRNSKJÖLD:

(Viheltää pillillä. Vanginvartijat tulevat.) Tahdon nähdä eikö hän sinullekaan mitään sano. (Varti-joille) Vanki Samuel Cröell päästää tänne ulos, yksin, ilman vartioita. (Vartiat menevät jättäen linnan oven auki.)

VIIDES KOHTAUS.

ENTISET, TALONPOIKA, sitten SAMUEL CRÖELL.

TÖRNSKJÖLD:

(Tarttuu talonpojan niskaan.)

Sinä mikä otus?

TALONPOIKA:

Armollinen herra, en minä mitään. Olen aseitta, rauhallinen asiamies.

TÖRNSKJÖLD:

Mitä sinä täältä haet?

TALONPOIKA:

Tulin tapaamaan viskaalia, armollinen herra,
kun tiesin — —

TÖRNSKJÖLD:

Kun tiesit mitä?

TALONPOIKA:

Kun tiesin, että hänet tuodaan ulos. Ää,
älkää puristako, armollinen herra, älkää!

TÖRNSKJÖLD:

Kuka sinulle sen sanoi? Vastaa! Etkö ole
kuullut, että Törnskjöld polttaa kekäleellä silmät
päästä?

TALONPOIKA:

Tämä armollinen rouva tässä — hän sanoi.

TÖRNSKJÖLD:

Mitä hän sinulle sanoi?

TALONPOIKA:

Ei minulle, — toisille. Ei minulla ole mi-
tään aseita, ei mitään.

TÖRNSKJÖLD:

Mitä sanoi toisille?

TALONPOIKA:

Ei hän käsenyt tulla tänne, käski jäämään kylään.

TÖRNSKJÖLD:

Oliko toisilla aseita?

TALONPOIKA:

Mitäpä, armollinen herra, semmoisilla pila-aseilla teidän linnaväkeänne vastaan, — kellä sirppi, kellä viikate ja vaan jollakulla jousi, eihän semmoisilla mitä!

TÖRNSKJÖLD:

(päästää irti talonpojan)

Sofia! Petos! (Äkkiä, tuskaisella kauhistuksella)
Samuel, — nyt ymmärrän — te olette liitossa keskenänne! Samuel on tahtonut minut pettää!
Samuel — pettää minua!

(SAMUEL CRÖELL seisahtuu linnan ovella. Ryysyissä.)

Kuinka saatoin olla sitä näkemättä. Kuinka saatoin luulla — (Huomaa SAMUEL CRÖELLIN) Samuel kaikki on tullut ilmi! (Menee hiljaa häntä kohden.) Mikä on *nyt* sinun katseesi? Näytäs, näytäs —!

(SOFIA nostaa huivin.)

Mikä se oli? (Vetää nuolen puunrungosta.) Totisesti, nuoli, minuun tähdätty. (Nuoli lävistää TÖRNSKJÖLDIN hatun, joka putoo maahan.) Ah! Toinen! Se oli vähän paremmin osattu.

SAMUEL CRÖELL:

(asettuu suojelevasti TÖRNSKJÖLDIN eteen)

Älkää, älkää! Heretkää ampumasta, keitä lienettekin.

TÖRNSKJÖLD:

(Helpoituksella) Hän ei ole pettänyt minua! Tuolla pakenevat väijyjät. Niin, Samuel, katsot kummastellen, sinä et tiedä. (Näyttää Sofian :) Näätkö?

SAMUEL CRÖELL:

(huomaa Sofian)

Sofia!

TÖRNSKJÖLD:

Hän on sinulle valmistanut suuren vastaanoton. Hän on koonnut talonpojat ympäristöltä. Heillä on aseita. He ovat valmiit sinun johdolasiksi kapinaan.

Tästä hetkestä, Samuel, sinä olet vapaa!

Kolme vuotta olet sinä pitänyt minua vankueudessa. Niin, niin, vaikka minä olen ollut sinun vartijasi, kuitenkin minä olen ollut vanki. Minua inhoittaa tämä linna, sen kiviseinät ja koko ympäristö. Tahdon siitä irti.

Sinulla ei ole enää valtakirjaa! Mitä siitä? Mitä niistä iankaikkisista käräjistä lähtee!

(Villiintyen yhä enemmän.) Sinä olet vapaa! Hanki miekka itsellesi! Nosta väki Karjalassa, sinua he vaan odottavat. Koko lääni nousee villiin kapinaan. Tapaamme toisemme kentällä. Sinä hengität ja minä hengitän. Väkevämpi voittaa. Ah, Samuel, tunnempa taas itseni.

Sinä olet vapaa!

SAMUEL CRÖELL:

Huoletta voit minut vapauttaa; mihinkään kapinaan en aijo sekaantua.

TÖRNSKJÖLD:

Etkö? Kummalliselta kuuluu vihollisen vihollista neuvoa, mutta sen sanon sinulle: sopivampaa hetkeä et voi löytää. Törnskjöld on niinkuin kekäle, ja talonpojat äärimmilleen ärsytetyt. Vielä enemmän: sanotaan että Kristiina tahtoo luopua kruunustansa, kun ei tule toimeen meidän kanssa.

SAMUEL CRÖELL:

Ole huoletta. Kun pääsen irti, minä puhun talonpoikieni kanssa; he tyyntyvät ja jäävät hiljaa kärsimään, niinkuin ennenkin.

TÖRNSKJÖLD:

Hankit uuden valtakirjan?

SAMUEL CRÖELL:

En.

TÖRNSKJÖLD:

Parempaan aikaan nostat kapinan?

SAMUEL CRÖELL:

En sitäkään.

TÖRNSKJÖLD:

En tiedä, Samuel, vienkö sinut linnaan takasin, kun et tahdo kamppailla.

SAMUEL CRÖELL:

Päästä irti, mitäpä minusta kiinni pidellä.

TÖRNSKJÖLD:

Mutta — en ole sinua voittanut.

SAMUEL CRÖELL:

Usko pois, en sinua koskaan enää käräjillä ahdistele.

TÖRNSKJÖLD:

Sen uskon, mutta — mutta — jommankummanhan meistä täytyy — . Samuel, minä tuon sinulle miekan, sinä olet hyvä miekkailija, taistellaan tässä paikassa, taistellaan vimhattu taistelu, se ratkaiskoon meidän välimme.

SAMUEL CRÖELL:

Törnskjöld, sinä tahtoisit lyödä minua? Tässä minä olen.

TÖRNSKJÖLD:

(Koettaen irtautua hämmästyksestä.) En ymmärrä sinua. Jommankummanhan —. Tule linnaan takasin. En päästä sinua ennenkuin olen sinusta selvillä. Hää! Luuletko minun ehkä heltyneen, minun! — Se on totta, saatte jättää toisillenne hyvästit. Pian! (Vetäytyy peremmälle, näkymättömiin.)

SAMUEL CRÖELL:

Sofia! lyhyt hetki vaan!

SOFIA:

Oh, kuin hän sai vereni kuohuksiin, se peto ihmishaamussa.

SAMUEL CRÖELL:

Kuohuu yli reunojensa, sitten vasta asettuu. Lisbeta kuinka?

SOFIA:

Hän on täällä mukana. Tuolla kylässä.

SAMUEL CRÖELL:

Jöran Bjelke?

SOFIA:

Ruotsissa. He yhä odottavat niinkuin ennenkin.

SAMUEL CRÖELL:

Odottavat? (Tarkoittaen ryysyjänsä:) Pitäisihän olla selvä, ettei minusta ole — aatelismieheksi.

SOFIA.

Niinkö sanot!

SAMUEL CRÖELL:

Kehoittaisit sitten Lisbetaa hylkäämään koko miehen ehtoinensa.

SOFIA:

Hylkäämään, sittenkuin he kymmenen vuotta ovat odottaneet ja yhä toivoneet!

SAMUEL CRÖELL:

Huono mies semmoisen syyn tähden odottaa itseänsä.

SOFIA:

Erehdyt Samuel. *Minä* en suostu heidän avioliittoonsa ennen kuin ehto on täyttynyt. Se on minun valani heille, että ehto täyttyy kerran. Ja se täyttyykin!

SAMUEL CRÖELL:

Ei täyty milloinkaan. *Minä* en usko enää oikeuteen.

SOFIA:

Et enää usko, että lain avulla, ilman mitään aseita, silmät ummessa, sokkona, mitään oikeutta voisi saavuttaa. Sitä en minäkään ole koskaan uskonut.

SAMUEL CRÖELL:

Siinä oli koko minun uskoni. Viimeiseen saakka pidin siitä kiinni. Mutta yhtäkkiä tuli kuolemanisku.

SOFIA:

Törnskjöld kertoi, että sait Ruotsista ero-kirjan.

SAMUEL CRÖELL:

Viimeisiin saakka luotin, että jossain maan päällä vaikkakin ehkä kaukana, pitäisi olla se tai ne, joille oikeuden voitto on kallis asia. Minä luulin, se paikka on hallituksessa. Mutta juuri sieltä tuli minulle vihdoin vastaus avunhuutoihini: «kruunulta kavallettuja varoja olet sinä, Samuel Cröell, pitkänä virka-aikanasi toimittanut niin vähän takaisin, että katsomme kruunulle edullisemmaksi kokonaan lakkauttaa sinun virkasi, kuin edelleen sinua siihen määrätä». Minusta ei siis ollut mitään rahallista hyötyä kruunulle! Minä luulin, että hallitus ei odottanut hyötyä, vaan iloitsi minun kanssani siitä, että totuus ja oikeus tuli yhä enemmän ilmi. Ei, Sofia. Sielläkään ei siis ole ketään, jolle oikeuden voitto olisi sydämмен asia. Sen vastauksen kanssa sammui minun uskoni. Ei saa oikeutta maailmassa.

NELJÄS KOHTAUS.

Entiset. TALONPOIKA.

TALONPOIKA:

(hiipii esille)

Herra viskaali, uskaltaako tulla?

(TÖRNSKJÖLD näyttäytyy perällä.)

SOFIA:

Taas tuo sama talonpoika! Pois täältä!

SAMUEL CRÖELL:

Antaa hänen tulla, koska on uskaltanut näin vaarallisille poluille.

TALONPOIKA:

Uskaltaako tulla, herra viskaali?

SAMUEL CRÖELL:

Tule, mitä haet?

TALONPOIKA:

Oikeutta.

SAMUEL CRÖELL:

Minultako?

TALONPOIKA:

Olet jo kaiketi rouvalta kuullut mikä asia minulla on. Velipuoli, näet, otti puolet perintöä isän jälkeen, vaikka meillä on eri isät, hänen on kuollut jo vuotta parisenkymmentä takaperin, äiti on meillä sama. Näät minkä vääryyden teki minulle. Tuomari piti hänen puoliansa. Mitä lienevätkin supattaneet. Tuomio lankes ja oli väärä, vastoin Ruotsin lakia, jonka alla nyt eletään. Olen käynyt kahdeksat käräjät tästä asiasta. Ei auta. — Sinusta olen kuullut, että olet mies ylen taitava ja tiedät tarkkaan sanat, jotka tuovat voiton.

SAMUEL CRÖELL:

Jos minua uskot, tee niinkuin minä sanon: sovi veljes kanssa.

TALONPOIKA:

Et ymmärtänyt, mitä minä haastoin sinulle. Veli on ottanut minun osani vääryydellä.

SAMUEL CRÖELL:

Ja sinä alat kohta yhdeksännet käräjäjutut. Ja näänhän minä päältäsinikin: olet niissä riidoissa köyhtynyt, tuomarille puolet omaisuuttasi jo jakanut.

TALONPOIKA:

Kun saan oikeuteni, niin jälleen nousen.

SAMUEL CRÖELL:

Totisesti, ei lopu tämä juttusi ennenkuin istut velkavankilassa.

TALONPOIKA:

Mutta senpätähden sinä, joka asian tiedät ja ymmärrät, sano mitkä sanat ovat pantavat tuomarin eteen.

SAMUEL CRÖELL:

Katso minun murtunutta vartaloani ja näitä vaatteitani ja minun päätäni. Kaiken sen olen saanut osakseni, kun hain oikeutta ja uskoin sitä saavani. Älä sinä tee niin. Sinun käy samalla tavalla. Älä hae oikeutta omilta sortajiltasi. Ne eivät sitä sinulle anna. Ne elävät ja lisääntyvät

sinun tyhmydestäsi ja syövät sinun omaisuudesta.

TALONPOIKA:

Olisinko mies, jos oikeuttani antaisin polkea. Yhtähyvin antaisin silmiini sylkeä. — Ja vaikka viimeisen roponi kadottaisin, oikeuden kuitenkin tahdon saada. Vaaroista en välitä. Jos kuristaa joku, kuolen. Mutta niinkauan kuin elän, haen oikeuttani. Menen vaikka tulen läpi. Vääryyteen en tyydy, sano sinä, keltä oikeutta saa vääryyttä vastaan. Sen toki sanonet.

SAMUEL CRÖELL:

Ei keltäkään. Niinkauan kuin haet oikeuttasi, olet orja.

TALONPOIKA:

Minä ymmärrän sinut: jos herroilta jotain pyytää, niin herroille täytyy jotain antaakin; (Kuiskaten intohimoisesti): mutta sano nyt kuitenkin minulle tällä kertaa vaan, mitä minun pitää tehdä. Sano, -- sano yksi sana!

SAMUEL CRÖELL:

Sovi veljesi kanssa. Se on sinun ainoa oikeutes.

TALONPOIKA:

Tfu! Vai semmoinenko sinä olitkin! (Menee.)

SOFIA:

Etkö lyö murskaksi tuota miestä! — Minun tähteni, Samuel, katso ettei talonpoika sylje sinua silmiin.

SAMUEL CRÖELL:

Hän ei tiennyt mitä teki. Luuli varmaan minua vihamieheksensä.

(TÖRNSKJÖLD lähestyy hiljaa seuraavan monologin aikana.)

SOFIA:

Samuel, että sinä sallit semmoista! Eikö sinun ylpeytesi tule loukatuksi! En ymmärrä sinua enää. Että olet ennenkin viihtynyt talonpoikien seurassa, sen olen tiennyt, mutta että sinä paikaltasi liikähtämättä sallit tuollaisen olennon sylkeä kasvoihisi, en olisi voinut uskoa!

TÖRNSKJÖLD:

(Arasti):

Samuel, näen että sinä voit paljon anteeksi antaa. Mutta voisitko vielä pahemmalle — kaikkein pahimmalle, — voisitko minulle —?

SAMUEL CRÖELL:

Törnskjöld! (Antaa kättä Törnskjöldille.) Tässä on enemmän kuin vaan sinä ja minä. Tässä on se suuri oikeus.

TÖRNSKJÖLD:

Niin, niin! (Menee, voimatta hillitä liikutustaan. SAMUEL CRÖELL jää katsomaan hänen jälkeensä. Linnan ovi suljetaan.)

VIIDES KOHTAUS.

SAMUEL CRÖELL. SOFIA

SOFIA:

(Osoittaen, että tämä tekee hänelle kipeätä sydämmeen, huutaa:) Samuel!

Onko se totta? Niinkö? Törnskjöld jääpi kostamatta!

SAMUEL CRÖELL:

En ole mitään saavuttanut elämässäni. Kaikki, mitä käräjilläni sain auki, se on mennyt umpeen; kaikki, minkä olin sitonut, on jälleen auennut; missä rikkaruohoja hävitin, siellä on ohdakkeita sijaan tullut. Se oli kaikki vaan, että näkisin, kuinka vähän suuren oikeuden virta minun tähteni voi muuttaa juoksuansa. Sofia, tämä tässä, se oli minun ensimmäinen voittoni, sillä totisesti on tässä mennyt jotain auki, joka ei voi enää umpeen kasvaa.

SOFIA:

Siinäkö sinun elämäsi ainoa voitto!

Oh kuinka auttamaton ja onneton sinä olet silmissäni. Lopetat elämäsi vankeudella, ja solmit nöyrää ystävyyttä sen miehen kanssa, joka on sinua kiduttanut. Ei sinua yksin: sinun vaimosi elämän tarvellyt ja oman lapsesi onnen kukistanut. Oh, Samuel, sinussa ei ole aatelisverta, liian myöhään nyt sen näen. Näen, etteivät minun sanani voi herättää sinua siitä pimeydestä, jossa tahdot olla.

SAMUEL CRÖELL:

En ole koskaan semmoisessa valossa kulkenut.

SOFIA:

Jos niin, niin tule, ota miekka! Yhdestä viittauksesta tuhannet talonpojat seuraavat sinua, — teet Kustaa Adolfin valtakunnalle palveluksen ja pelastat nimesi häpeällisestä kuolemasta! —

SAMUEL CRÖELL:

Ei näkyä, ei mitään vastustaa, ei askeleillaan oljen kortta rikkoa —!

SOFIA:

Pimeys!

SAMUEL CRÖELL:

Valo!

SOFIA:

Ah, Samuel, minä en voi ymmärtää, en voi uskoa, etten *minä* saa sinua enää hereille. Samuel

sinä näet että sinun uskosi ei ole mitään voinut. Mutta on vielä minun uskoni. (Ottaa miekan kätkestä). Tässä on miekka, ota se! Minä annan sen sinulle, se on minun viimeinen sanani, niin totta kuin tässä seison! — Oh, olisinpa minä sinun asemassasi! (Helistää miekkaa ilmassa). Samuel — ota se minulta! Älä katso minun harmaita hiuksiani, katso nuoruuden kultaiset suortuvat valuvat olkapäilleni; älä katso minun mustaa surupukuani, katso nuoren Sofia Gyllenstjernan samettiivi kiertää hänen solakkaa vartaloansa; älä katso näitä kuivuneita käsiä, katso neidon sormet ojentavat sinulle laakeriseppeltä ja nuori suu puhuu: Samuel, minä tahdon aateloida sinut, nuori Samuel, sinä uljas, sinä rohkea, sinä ryhdikäs, sinä tulet suureksi ja kunniakkaaksi ja sinun nimesi on varjoova valtakunnan ylimykset!

(Käsi putoaa, miekka herpoo kädestä.)

Ei, sanot sinä.

Samuel, sinä poljet minun elämäni unelman. Samuel, sinä teet tyhjäksi minun valani lapsellemme. Ja sinä teet välttämättömäksi meidän — eromme.

SAMUEL CRÖELL:

Sofia!

SOFIA:

Niin. Ei ole mitään välitietä.

SAMUEL CRÖELL:

Kaikki, mikä minua odottaa, on hiljaista oikeutta, joka kenenkään ajamatta vuotaa suuresta lähteestä. Ei kellään ole valtakirjaa ohjata sen juoksua. Minä näen sen vaan, ja sydämeni lämpenee, mitä ikänä tapahtuisikin.

SOFIA:

Matkustan lapseni kanssa Ruotsiin ja koetan parsia kokoon, mitä meidän elämämme sirpaleista vielä on jäljellä. Minä en ole sitä särkenyt. Niinkuin olen elänyt tähän asti, niin elän loppuun asti vaan lastani varten. Mutta *sinä* olet sen särkenyt. — Hyvästi!

SAMUEL CRÖELL:

Sofia, nyt on yö.

SOFIA:

En pelkää yksin kulkea. Minun ystäväni on tuolla, sinun tässä lähempänä. *Tässä* erosivat tiemme.

(Menee.)

KUUDES KOHTAUS.

SAMUEL CRÖELL yksin.

SAMUEL CRÖELL:

Niin, niin, niin! Niin juuri sen piti käydä, vaikka minä en ensin sitä ymmärtänyt. Kuitenkin se oli alusta asti kirjoitettu totuuden ja oikeuden kirjaan, eikä mikään mahti maailmassa olisi voinut sitä estää.

Kunpa minä vaan olisin saanut annetuksi hänelle rauhani, sen suuren, horjumattoman rauhan.

Mutta minä uskon — ja minä sen jo näenkin: tulee vielä aika, että hän tarvitsee minun rauhaani. Ja hän tulee takasin ja hakee kaikki vankeudet ja kaikki kolot, missä on se ryysyinen mies ilman uskontunnustusta, ilman vaakunaa ja nimeä, jolla oli se rauha.

(Linnasta kuuluu kellonsoitto.)

Se on yösoitto. (Menee ajatuksissaan linnan portille! huomaa että se on lukittu.) Se on totta, minähän olen nyt vapaa!

Minne yöpynenkään. Siellä niillä on kaikilla paikkansa. Siellä he menevät nyt kaikki sillan yli yökomeroihinsa. -- Jos kuu ei olisi pilvien takana, olisi pilkko pimeä. Siinä kiireessä eikö vaan jäänyt lakkiini linnaan. Kanan varas!

Mitä se oli? -- Joku eläin. Niin, niin, hiivi vaan ohitseni pehmytjalka; sinne mättään kupeelle, näreen alle kallista pääsi. Teillä pitää olla kaikilla pesänne, jonne yövytte.

Ihminen vaan voi olla ilman pesää.

(Löytää miekan, jolla hakkaa alas havuja; laittaa vuoteen; kuutamoa.)

Kaikki, kaikki on minulta mennyt. (Laskeutuu vuoteellensa.) Mutta rauhaani ei ole minulta kukaan voinut ottaa. Mistä oletkaan kotosin, sinä minun rauhani! Tuoltako puhtaista ilmakerroksista kuun ja tähtien väliltä. Totisesti, on niinkuin sinä ääneen puhuisit minun kanssani tässä hiljaisuudessa! Minun syvä, syvä rauhani.

Esirippu.

Hinta Smk 2:75